

Wereldwijde revoltes tegen uitzichtloos systeem zetten aan tot zoektocht naar alternatief

Tekst van het UB voor de districtscongressen van LSP

Onderstaande tekst is een bijdrage van het Uitvoerend Bureau van LSP aan de discussies op de districtscongressen die zullen plaats grijpen vanaf eind november tot midden december 2011. Het is een poging om de belangrijkste elementen uit onze analyse van de gebeurtenissen van het afgelopen jaar samen te brengen en er enkele vooruitzichten aan te koppelen, zodat de districten hun tussenkomsten kunnen voorbereiden.

De tekst heeft niet het statuut van een congresstuk. Daar gaat meer studiewerk en discussie aan vooraf, inclusief amendementen door leden, afdelingen en districten. Een dergelijke oefening staat pas geprogrammeerd voor het najaar van 2012, wanneer het 13de congres van LSP/PSL zal plaats grijpen. Qua lengte moet deze tekst echter niet veel onderdoen. Dat heeft uiteraard te maken met de gigantische gebeurtenissen van het afgelopen jaar.

Beschouw deze tekst eerder als achtergrondinformatie, als een uitgebreide aanvulling op de congresstuk van het najaar 2010, die gepubliceerd werd onder de titel "De Grote Recessie, een tijdperk van verhevigde klassenstrijd vangt aan." Die tekst blijft trouwens interessant om ons inzicht in de huidige gebeurtenissen te vervolledigen. Hoewel ze ongetwijfeld eveneens pogingen bevatten om te actualiseren, zijn de teksten van de districtsleidingen lokale aanvullingen daarop. Zij zijn, uiteraard wel bedoeld als te amenderen congresresoluties.

Het statuut van achtergrondinformatie moet leden, afdelingen en districten uiteraard niet tegen houden om opmerkingen te maken en zonodig wijzigingen voor te stellen. Na de districtscongressen kunnen we die tekst dan publiek maken. De tekst werd nog niet voorgelegd aan het NC, het is daar dat eventuele wijzigingen zullen besproken worden en eventueel geïntegreerd. Wijzigingen die niet worden overgenomen door het NC kunnen uiteraard deel uitmaken van het discussieproces dat in aanloop naar het congres van 2012 na de zomer op gang wordt getrokken.

Afgelopen zomer werd nog maar eens de illusie onderuit gehaald dat het wereldkapitalisme uit het dal zou kruipen waarin het sinds september 2008 was beland. Men was erin geslaagd de Grote Depressie om te buigen tot een Grote Recessie. Daarvoor had men de geldkranen geopend, private schulden overgeheveld naar de overheden en massaal overheidsstimulansen afgevuurd. Sindsdien houdt een cruciale vraag economen en politici bezig: vanaf wanneer kunnen de begrotingstekorten worden aangezuiverd, zonder daardoor de economie opnieuw in recessie te dompelen?

Die vraag beantwoorden is een stuk moeilijker dan ze stellen. In plaats van als een turbo uit de startblokken te schieten, blijft de wereldeconomie immers sputteren. Dat zorgt voor spanningen, die zelfs met diplomatie niet meer helemaal te verbergen zijn. De voorbije 18 maanden hebben de VS en de FED de wereldeconomie met de geldpompen aan de praat gehouden. Onder meer daardoor zal het begrotingstekort van de VS dit jaar een nieuw record bereiken van \$ 1.645 miljard. In het beste geval zal dat pas in 2013 opnieuw onder \$ 1.000 miljard zakken. Tegelijk is de balans van de FED, de geldhoeveelheid die de economie moet smeren, toegenomen van bijna \$ 1000 miljard voor het begin van de kredietcrisis, tot \$ 3.000 miljard in juli.

De Chinese overheid heeft de Amerikaanse nog overtroffen. In procent van het BBP lagen stimulansen er nog eens de helft hoger. Door haar gecontroleerde banken verschaften \$ 3.000 miljard, ruim 60% van het BBP, aan krediet. Dat kon slechts door het nog steeds hybride karakter van de Chinese staat. Hoewel de heersende half kaste, half klasse er al lang voor koos op een begeleide manier om te schakelen naar een markteconomie, beschikt ze nog steeds over hefbomen waarmee ze de productieve krachten kan mobiliseren in een mate waarvan zuivere markteconomieën slechts kunnen dromen. De overheid wou daarmee het

effect van de grote recessie op de eigen economie neutraliseren en tegelijk de Amerikaanse ondersteunen om niet meegesleept te worden in een vrije val.

China heeft de afgelopen decennia \$ 3.200 miljard valutareserves opgestapeld, 66% in dollars en 26% in Euro. Het zou die graag diversifiëren. Wereldwijd zijn kapitaalbezitters zich daar echter bewust van. Daardoor zit China in een houdgreep. Het minste teken dat ze dollarreserves verkoopt, kan een vlucht uit Amerikaans papier veroorzaken, leiden tot een implosie van de dollar en een afwaardering van de waarde van haar reserves. Op termijn kan het aanhouden van die dollarreserves echter nog erger blijken.

De Chinese economie is wel de tweede grootste ter wereld geworden, maar met 1.250 miljoen inwoners bedraagt de particuliere consumptie minder dan die in Duitsland met 82 miljoen inwoners. China exporteerde voor bijna \$ 1600 miljard in 2010. De afhankelijkheid van de markt in de VS is enorm. Het handelsoverschot met de VS bedroeg in 2010 273 miljard dollar, meer dan het totaal overschot van 183 miljard \$. Tegenover het handelsoverschot met de VS staat immers een handelstekort met leveranciers van grondstoffen en nog goedkopere arbeidskrachten in de meeste Aziatische landen, Latijns-Amerika en Afrika. China heeft er dus alle belang bij dat de Amerikaanse economie stand houdt.

Wordt China het nieuwe imperium?

De maatregelen van de Chinese overheden hebben in een aantal landen voor groei gezorgd, Brazilië en Australië bijvoorbeeld, maar het is niet vrij van risico. Brazilië vertoont opnieuw kenmerken van een koloniale economie, die vooral grondstoffen en half afgewerkte producten uitvoert en in ruil haar markt open stelt voor Chinese afgewerkte producten. Het gaat door een proces van desindustrialisatie. Samen met de forse productiviteitsgroei in China, gemiddeld 9,6% in de periode 2005-2009, doet dit de illusie rijzen dat China op weg is de VS af te lossen als dominante wereldmacht. Zoals de VS na WOII had overgenomen van het Britse Gemenebest.

Dat is zeer onwaarschijnlijk. Zowel Groot-Brittannië als de VS beschikte gedurende heel de opgaande fase over de meest moderne productietechnieken. Hun productie efficiëntie bepaalde de technologische en wetenschappelijke wereldgrenzen. Ze kenden hun glorietijd in een periode van economische expansie. De VS nadat de belangrijkste concurrenten plat gebombardeerd werden, Latijns-Amerika als een rijpe vrucht in haar schoot viel, ze haar handelstermen en haar munt aan de rest van de kapitalistische wereld kon opleggen en een oorlogseconomie had ontwikkeld, zonder de nadelen van de oorlog te moeten ondergaan. Dat waren de voorwaarden waaronder productietechnieken die al voor WOII gekend waren, maar toen nog tegen de grenzen van de markt botsten, voor het eerst op massale schaal konden toegepast worden.

Al in 1950 was de VS veel productiever dan haar concurrenten. Duitsland en Frankrijk waren niet half zo productief. De Sovjet-Unie nog geen derde en Japan nog geen vijfde. Slechts Australië, Canada en ... Venezuela bleven in de buurt. Groot-Brittannië was toen al ruim een kwart minder productief, net iets beter dan Argentinië, maar na Hongkong. In de jaren '60 en '70 groeide de productiviteit in de VS echter met minder dan 3%, tegen 5% voor de 15 landen van de Europese Unie en 8% voor Japan. Hoe komt dat? Volgens de FED van New York (Current Issues v.13, nr.8) omdat wanneer de hoeveelheid ingezet kapitaal per arbeider laag is, kapitaal relatief productief is. Het heeft dan een hoog marginaal product (de hoeveelheid waarmee de productie stijgt als een extra arbeider in dienst wordt genomen) en draagt aanzienlijk bij tot de productiviteitsgroei.

Dat verschijnsel werd door Marx al verklaard. Hij wees op de verandering in de organische samenstelling van kapitaal. Met organische samenstelling wordt de verhouding bedoeld tussen 'levend of variabel' kapitaal en 'dood of constant' kapitaal. Levend kapitaal wordt ingezet voor het huren van arbeidskracht en levert een meerwaarde op. Dood kapitaal wordt ingezet voor gebouwen, grondstoffen en machines en draagt haar waarde over op het eindproduct zonder meerwaarde toe te voegen. Competitie dwingt kapitalisten om minstens mee te zijn met de meest moderne technieken en dus steeds meer te investeren in dood kapitaal, ten koste van levend kapitaal. Het schijnbaar tegenstrijdige effect ervan is dat de winstvoet – gerealiseerde

winst per geïnvesteerde eenheid kapitaal – de neiging heeft om af te nemen. Marxisten noemen dat de “trendmatige wet van de dalende winstvoet”.

Als tweede reden haalt de FED aan dat landen met lage productiviteit technologie en productietechnieken waaraan ze via buitenlandse investeringen en joint-ventures blootgesteld zijn, relatief eenvoudig kunnen kopiëren. Men noemt dat de ‘wet van de remmende voorsprong’ of om de meer veelzijdige marxistische terminologie te gebruiken ‘wet van de gecombineerde en ongelijkmatige ontwikkeling’. Het verklaart de snellere groei van de productiviteit van Japan na WOII, maar ook waarom een land dat zich afsluit van de buitenwereld, uiteindelijk veroordeeld is achterop te lopen. Noord Korea of Albanië onder Enver Hoxha, echte karikaturen van autarchie, zijn er schrijnende getuigenissen van.

Aan de snellere productiviteitsgroei van Japan en de EU-15 kwam in het begin van de jaren '90 echter een einde. Volgens de FED in Europa door “product- en arbeidsrigiditeit”. Volgens ons omdat de arbeidersbeweging in Europa er beter in geslaagd is dan die in de VS, om weerstand te bieden aan pogingen van het patronaat om de uitbuitingsgraad op te drijven. Voor Japan wijst de FED erop dat naarmate een land het hoogste productiviteitsniveau bereikt, het marginaal product afneemt en kopiëren moeilijker wordt, waardoor de productiviteitsgroei harder is om te realiseren. Wij zouden daaraan toevoegen: tenzij zich een uitzonderlijke situatie voordoet. De massale vernietiging van infrastructuur en productiemiddelen tijdens WOII, was er zo een.

De VS kende haar glorietijd in de gouden jaren '50 en '60. Toen economische groei gedragen werd door een toename van de welvaart, met loonstijgingen, kortere arbeidstijden, echte vervangingsuitkeringen, openbare dienstverlening en progressieve belastingsstelsels. De Chinese economie is wereldwijd nummer 2, maar per hoofd van de bevolking pas 95ste. Het land kent een enorme groei van de productiviteit om boven vermelde redenen, nog versterkt doordat het de infrastructuur, het onderwijsniveau en de centralisatie erfde van een planeconomie. Toch bedroeg de productiviteit per werknemer er in 2005 nog maar 15% van dat in de VS. China zou dit moeten inlopen in een periode van economische contractie.

Chinese economie onevenwichtig

Net zoals destijds Japan, is de economische groei in China zeer investeringsgedreven. Aanvankelijk levert dat koortsachtige groei op, maar na verloop van tijd wordt het een rem. Tussen 2000 en 2010 groeiden de investeringen jaarlijks gemiddeld 13,3%, particuliere consumptie slechts 7,8%. Dat betekent een transfer van consumptie naar investeringen. Daling van de lonen, kredietexpansie en een ondergewaardeerde wisselkoers hebben daaraan bijgedragen. Het consumptieaandeel in het BBP liep in diezelfde periode terug van 46% naar 34%, terwijl dat van investeringen toenam van 34% naar 46%. Voor 1% groei van het BBP was in de jaren '90 nog een groei van het kapitaal vereist met 3,7%, in 2000 was dat al 4,25%. De rentabiliteit van de investeringen neemt dus af.

Daarom noemt Wen Jiabao, de Chinese premier, de economie “instabiel, onevenwichtig, ongecoördineerd en uiteindelijk onhoudbaar”. Men vreest ‘de valstrik van de middeninkomens’. Het verschijnsel waarbij landen er niet meer in slagen te groeien zodra ze een bepaald basisniveau hebben bereikt. Het onvermogen om de meerderheid van de bevolking toegang te geven tot de middenlagen, is één van de symptomen. Lage lonen en een ongelijke verdeling zijn immers de bron van de investeringsgroei. Eigenlijk zou de groei meer op particuliere consumptie moeten steunen. De groei van de investeringen zou onder die van het BBP moeten. In de jaren '80 trachtte Japan tevergeefs de groei in stand te houden met investeringskrediet, wat leidde tot een kredietexplosie. In de jaren '90 greep de correctie dan toch plaats met de gekende catastrofale gevolgen.

Meer nog dan toen in Japan, zijn investeringen in China gebaseerd op krediet. Zonder artificiële steun zou een groot deel onrendabel zijn. Een vertraging van de groei tot 7% zou de investeringen doen instorten met een bedrag tot 15% van het BBP. Een poging om middelen te heroriënteren naar de gezinnen, zou een nog grotere daling van de investeringen veroorzaken. Zo worden investeringen een bron van stagnatie, in plaats van een motor voor groei. China heeft nu een BBP per hoofd van de bevolking vergelijkbaar met dat van Japan in 1950, aan de vooravond van 25 jaar snelle groei. Mocht het BBP per hoofd in China, net als dat van Japan in 1975, in 2035 70% bereiken van dat van de VS, dan zou de Chinese

economie groter zijn dan die van de VS en de EU samen. Het bevolkingsaantal van China biedt misschien wel een schaalvoordeel en extra mogelijkheden voor arbeidsdeling, maar er zijn ook belangrijke nadelen aan verbonden, niet in het minst de gigantische behoefte aan grondstoffen.

De geldcreatie waarmee de Chinese overheid in 2009 en 2010 de crisis te lijf ging, verminderde de afhankelijkheid van export en investeringen niet. Op de vastgoedmarkt wordt met geleend geld fors gespeculeerd. Het zorgde voor enorme prijsstijgingen. De vastgoedbubbel trekt op haar beurt speculatief kapitaal aan. Beleggers gokken immers op een opwaardering van de yuan ten opzichte van de dollar. Loonsverhogingen worden teniet gedaan door stijgende consumptieprijzen. Het 'alarmerend' hoge inflatiepeil wijt men aan de snelle geld- en kredietgroei en hogere prijzen voor olie, grondstoffen en voedsel, versterkt door speculanten die ervan uitgaan dat de vraag zal toenemen. De massale export van Chinese producten zorgt voor een even massale instroom van deviezen. Zowel bedrijven als particulieren kunnen gemakkelijk geld lenen, al werd de kredietkraan wat dichtgedraaid op bevel van de overheid. Maar terwijl de nationale overheid de geldkraan toedraait, draaien de lokale overheden ze open.

Deviezen- en handelsoorlog

Het Westen vindt dat het jongste vijfjarenplan de structurele problemen onvoldoende aanpakt. Er moet wat gedaan worden aan de exportafhankelijkheid en de kloof tussen arm en rijk. Ze vrezen een groeivertraging. Nouriel Roubini waarschuwt voor een crash. Maar hun opmerkingen zijn uiteraard niet vrij van eigenbelang. Ze hopen competitiviteit te winnen door China ertoe aan te zetten haar munt op te waarderen. Ze willen ook een graantje meepikken op de Chinese thuismarkt, maar die moet eerst in de steigers gezet worden. Voor China verdedigen ze bijgevolg wat ze overal met man en macht bestrijden: hogere lonen en een sociale zekerheid. Maar de idee dat China de consumptie fors kan opdrijven zonder aan de belangen van private kapitaalbezitters te raken, is een illusie. De Chinese economie is in zoverre een vrije markteconomie, dat een betekenisvolle stijging van de lonen of een vergelijkbare opwaardering van de yuan het investeringsniveau naar beneden zou doen donderen en daarmee ook de economische groei.

De Amerikaanse en Europese overheden vragen China wat het zich niet kan veroorloven. Op het eerste gezicht gaat het er gemoedelijk aan toe. In werkelijkheid wordt flink gemanoeuvreed. Zo had de kwantitatieve versoepeling die de FED doorvoerde midden vorig jaar tot doel de dollar te verzwakken. Het spoorde speculanten aan tot 'Carry trade', waarbij geleend wordt in dollars aan quasi nulrente om te beleggen in landen met een hogere rente. De belegger incasseert het renteververschil, zonder zelf geld in te brengen. De toevloed aan beleggingen drijft de waarde van de munten van de ontvangende landen op en ondermijnt hun competitiviteit. Braziliaans minister van financiën, Guido Mantega, nam als eerste het woord deviezenoorlog in de mond, maar hij vertolkte wat veel anderen dachten. Brazilië vraagt de WHO sancties toe te laten tegen landen die hun wisselkoers te diep laten zakken. Ook dat is immers dumping. China dreigt met een handelsoorlog als de VS invoertaksen op Chinese producten goedkeurt.

VS: anticyclisch beleid faalt

De VS zijn wanhopig op zoek naar iemand die een deel van de last wil overnemen. Vandaar de druk op China om haar munt op te waarderen, de nauwelijks verholen deviezenoorlog en het pleidooi aan Europa voor een guller monetair beleid. Sinds de catastrofale passage van oorlogspresident George W Bush, met zijn fiscale geschenken aan de rijken, is de strekking die de crisis wil bestrijden met een anticyclisch beleid, dominant geworden. Ze wordt vertegenwoordigd door president Obama, financiënminister Timothy Geithner en FED-voorzitter Bernanke. Zoals hun opposenten vinden zij dat de overheid haar begroting op orde moet stellen, maar niet op een manier die de groei hypothekeert. Drastisch besparen, vrezen ze, zou de economie opnieuw in een recessie, misschien wel een depressie, storten. Bovendien wensen ze een bijdrage van de rijken, zodat de sociale basis voor besparingen niet helemaal wegspoelt. Beursgoeroe Warren Buffet wil best wat meer belastingen betalen.

Dat beleid uit zich in de stimulans van \$ 800 miljard begin 2009 en twee operaties van kwantitatieve versoepeling door de FED, voor een totaal bedrag van \$ 1.850 miljard. Tussenin werd QE 1.5 gelanceerd waarbij vrijgekomen aflossingen besteed werden aan bijkomende staatsleningen. De FED besloot ook om de nulrente te betonnen tot 2013. Ten slotte verkocht ze voor \$ 400 miljard kortlopende staatsleningen (tot 3 jaar) en kocht voor een gelijk bedrag aan langlopende staatsleningen (van 6 tot 30 jaar). Niets lijkt echter te werken. De particuliere consumptie pikt niet op omdat gezinnen hun schulden afbouwen, de werkloosheid hun koopkracht ondermijnt en omdat lokale overheden besparen op diensten en personeel. Ondanks de lage rente, blijven Amerikaanse bedrijven op een cashvoorraad van \$ 1840 miljard zitten en kopen ze liever eigen aandelen in dan te investeren.

Het uitblijven van resultaat ondermijnt de geloofwaardigheid van het beleid. Het sterkt het zelfvertrouwen van de tegenstanders dat met het verdwijnen van Bush nochtans een flinke deuk had gekregen. Het doet de twijfelaars van kamp wisselen. Binnen de FED heeft Bernanke steeds meer af te rekenen met oppositie, maar Bernanke hoeft niet deel te nemen aan verkiezingen. Obama en de democraten hebben die luxe niet. In de deelstaten en de lokale overheden zijn de besparingen al volop aan de gang, ook waar de democraten aan de macht zijn. De Tea-Party beweging heeft het ongenoegen handig aangegrepen om zich op te werpen als de vertegenwoordiger van de hardwerkende Amerikaan. Voor de republikeinen waren die rechts radicale bietekwieten welgekomen bondgenoten die hen in 2010 aan de meerderheid hielpen in het Lagerhuis.

De zweep van de contrarevolutie

Die steun kan wel eens een giftig geschenk worden. De rol van de Tea-Party aanhangers in de brutale aanval op de condities en de rechten van arbeiders in onder meer Wisconsin, provoceerde een massale reactie. Voor jongeren en arbeiders was het een keerpunt. Samen met de bereidheid om de VS in wanbetaling te laten gaan tijdens het debat over het optrekken van het wettelijk schuldplafond, ondermijnde dit de populaire steun van de Tea-party. Dat kan wel eens beslissend zijn bij de presidentsverkiezingen van 2012. Een evenwicht vinden tussen het establishment van de republikeinen en de activisten die met de Tea-Party een belangrijke rol opeisen, wordt steeds moeilijker. Officieel heeft een meer gematigde republikein een grotere kans om de democraten stemmen af te snoepen. Maar vooral de gevaren verbonden aan de zweep van de contrarevolutie, doen het establishment zich nadrukkelijker achter de kandidatuur van Mitt Romney scharen. Het is niet uitgesloten dat de Grand Old Party na de presidentsverkiezingen op een splitsing afstevent en dat het tweepartijenstelsel eerst op de rechterflank doorbroken wordt.

Dat betekent nog niet dat Obama al gewonnen heeft. Om het schuldplafond op te trekken, werd voor \$ 2.500 miljard besparingen overeen gekomen voor de volgende 10 jaar. Met geen woord wordt gerept over belastingen voor de rijken. Het aantal armen nam vorig jaar toe tot 46,2 miljoen, het hoogst in 52 jaar. Van alle Amerikanen is 15% arm, het hoogste cijfer sinds '93, 10% van de blanken, 12% van de Aziaten, 26% van de hispanics en 27% van de zwarten. Vijftig miljoen Amerikanen zijn niet verzekerd, 48 miljoen van de 18 tot 64-jarigen zit zonder werk. Het mediaan gezinsinkomen viel terug tot het niveau van 1996. Het individuele mediaaninkomen van een mannelijke voltijdse arbeider bedroeg in dollars van 2010, vorig jaar minder dan in 1973. Tussen 1980 en 2009 steeg het inkomen van de 20% hoogste inkomens met 55%, dat van de 20% laagste daalde met 4%. Het aandeel van het nationaal inkomen dat gaat naar de 1% rijkste bedroeg in 2007 23,5%, een niveau dat enkel in 1929, vlak voor de Grote Depressie, bereikt werd.

Telkens als men hoopt dat de economie het ook zonder stimulansen redt, en men eraan denkt het infuus van de FED los te koppelen, gooit een of andere statistiek roet in het eten. In augustus werd netto niet een job gecreëerd. De cijfers van juli moesten fors naar beneden worden herzien. Meteen nam de angst toe dat de economie afstevent op een nieuwe recessie. Obama lanceerde een nieuw banenplan van \$ 447 miljard, waarvan \$ 240 miljard voor het halveren van de loonbelasting, een maatregel om vooral kleine en middelgrote ondernemingen te ondersteunen. Er wordt geld vrijgemaakt voor investeringen in snelwegen, spoorwegen en scholen en er worden ook middelen voorzien om het aantal ontslagen van leraars in de deelstaten te temperen. Om de officiële werkloosheid op 5 jaar tijd te reduceren

van 9,1% tot 5% zouden maandelijks echter 300.000 nieuwe banen gecreëerd moeten worden. Sinds begin 2010 waren dat er gemiddeld 100.000, maar ook dat is nu stil gevallen.

Dit plan zal niet volstaan om de VS economie op weg te zetten naar duurzame groei. Het is een herhaling van het vorige stimulusplan in mineur. Als alles meezit, kan het de zwakke banengroei opnieuw op gang trekken tot ook dit plan uitgewerkt is. Het fundamentele probleem is immers niet een gebrek aan middelen om investeringen op gang te trekken. De bedrijven hebben middelen zat. Ze vertrouwen er echter niet op dat investeren in productie voldoende zal opleveren. Heel wat bedrijven halen nu al fors meer winst uit financiële verrichtingen dan uit productie. Bovendien is het lang niet zeker of er wel nog een markt bestaat die de productie kan opsorpen. Daarbij komt dat met de huidige ontwikkeling van wetenschap en techniek, innovaties jaren onderzoek vergen voor een rendement dat op steeds kortere tijd moet gerealiseerd worden. Zodra een product immers op punt staat, is het met de huidige mogelijkheden hooguit een kwestie van enkele jaren om de wereldmarkt te overspoelen.

Intussen stapelt de Amerikaanse overheid de schulden op. Vroeg of laat moet ze die afbetalen. Tot voor kort werd ervan uitgegaan dat dit met zekerheid zou gebeuren. De patstelling over het schuldplafond zaaide echter twijfel. Wie had verwacht dat politici de VS tot aan de rand van wanbetaling zouden brengen om hun gelijk in de begrotingsdiscussie te halen? Standard & Poor's besloot de kredietwaardigheid van de Amerikaanse overheid voor het eerst in de geschiedenis naar beneden te halen. Ze deed dit aan de hand van een rapport met een rekenfout van maar liefst \$ 2.000 miljard. Bovendien laptten de markten hun laarzen aan die beoordeling. De vraag naar Amerikaanse schatkistcertificaten nam niet af maar toe, waardoor de VS aan dezelfde rente kan lenen als Duitsland. Dit zal de FED niet aansporen om van inflatiebestrijding een prioriteit te maken. Integendeel, een beetje inflatie zou meer dan welkom zijn om de schuldafbouw te versoepelen. Het enige probleem daarbij is de moeilijkheid om inflatie te doseren.

Eurozone: prioriteit op besparen

Het bezoek van de Amerikaanse minister van financiën Timothy Geithner aan de Eurotop in Wroclaw, viel niet in goede aarde. Geithner was er om de EU te waarschuwen. Hij zal er de oncontroleerbare nasleep van het faillissement van Lehman Brothers in herinnering gebracht hebben om de EU ervan te overtuigen speculaties over een Grieks bankroet achterwege te laten. Hij heeft er ook gepleit voor een forse uitbreiding, een verviervoudiging, van het Europese stabiliteitsfonds. De leiders van de VS vrezen voor een nieuwe crisis van de wereldeconomie, deze keer met nog grotere gevolgen dan tijdens de Grote Recessie, ook al omdat de centrale banken en de overheden in de vorige recessie hun munitie al verschoten hebben. Hij heeft er wellicht gepleit voor een kordate en vastberaden injectie van middelen om de schulden crisis in de kiem te smoren.

Voor Europa is dat echter even moeilijk als het saneren van de begroting in de VS of het optrekken van de particuliere consumptie in China. Ook de Europese politici zijn verdeeld over de manier waarop men de crisis het best bestrijdt. In de VS domineert voorlopig de strekking die prioriteit wil verlenen aan groei boven besparingen. Niet toevallig liggen de verhoudingen in Europa net andersom. De strekking die prioriteit wil geven aan besparingen 'om de groei structureel te herstellen' is er dominant. Dat is niet verwonderlijk. De Eurozone is een muntunie, geen fiscale en politieke unie. Ze bestaat uit 17 landen met allen hun eigen burgerij, hun eigen regering en hun eigen belangen. Wie heeft er baat bij dat het verlenen van prioriteit aan groei? De netto ontvangers. En wie heeft er baat bij dat eerst bespaard wordt vooraleer gependend wordt? De netto betalende. Die laatste zijn de sterkste landen, die dominant zijn in het bepalen van het beleid van de Eurozone en de ECB.

LSP en het CWI zijn altijd van oordeel geweest dat Europese eenmaking op kapitalistische basis niet mogelijk is. We zijn er ook lange tijd van overtuigd geweest dat een economische recessie het project van een gemeenschappelijke munt zou doorkruisen, nog voor de Euro tot stand zou komen. Muntunies zijn niet nieuw. Eilandstaten rond Australië gebruiken de dollar en er bestaan nog voormalige koloniale munteenheden zoals de CFA frank. Ook vrijwillige munteenheden van min of meer gelijkwaardige staten hebben bestaan. De Scandinavische Monetaire Unie tussen 1873 en 1914 bijvoorbeeld. Of de Latijnse muntunie vanaf 1866 tussen België, Frankrijk, Zwitserland en Italië, die vervoegd werd door Spanje en Griekenland en

later door Roemenië, Bulgarije, Servië, San Marino en Venezuela. Die unie hield op te bestaan in 1914, maar werd pas officieel ontbonden in 1927. We dachten echter dat de economische conjunctuur deze keer de muntunie zou doorkruisen. We hebben ons daarin vergist. We blijven niettemin van oordeel dat de crisis de Eurozone op een bepaald moment uiteen zal drijven, zij het niet tot op het punt van voor de invoering van de Euro.

De nationale burgerijen van Europa hebben nooit de intentie gehad met de Europese Unie, noch met de Eurozone om de Europese volkeren in vrede te verenigen. Dat was slechts retoriek, waarachter de werkelijke bedoeling schuil ging, namelijk de creatie van hefboomen voor winstmaximalisatie en sociale afbraak. Uiteraard zal ook de realiteit van toenemende internationale arbeidsdeling en de nood om sterker te staan in de concurrentie met andere handelsblokken hebben meegespeeld, maar nooit tot op het punt waar dat ten koste zou gaan van de eigen, nationale belangen. Het verdrag van Nice en meer nog dat van Lissabon hebben als doelstelling van Europa de meest competitieve regio ter wereld te maken. Het was ongetwijfeld de bedoeling om geleidelijk de nationale economieën te laten convergeren, zelfs al werden de Maastrichtnormen en het Stabiliteitspact die daarvoor werden opgesteld, ook misbruikt door nationale politici om de verantwoordelijkheid voor het neoliberale beleid aan Europa toe te dichten. De meeste landen hebben de Maastrichtnormen, laat staan het Stabiliteitspact, nooit behaald, ook België niet.

Tot voor de schulden crisis waren economen overtuigd dat convergentie een feit was. Zij zagen de oppervlakkige gemeenschappelijke kenmerken, niet de toenemende tegenstellingen onder de oppervlakte. Ze zagen vooral wat ze wilden zien. In 2006 schreef Marc De Vos van Itinera in een opiniestuk voor De Tijd: "Ierland leert ons dat relatieve inkomensongelijkheid de prijs is die wordt betaald voor een snelle economische expansie waarvan nochtans iedereen, inclusief de armen in absolute termen beter wordt." De Vos zou dat vandaag niet meer op die manier herhalen, maar toen was hij verblind door de economische expansie. In ons antwoord in de congres tekst van 2006 wezen wij al op een tegenstelling die hij pas jaren later zou ontdekken: "...het specifieke verschijnsel waarbij Ierland jarenlang een negatieve reële rentevoet heeft gekend. De rentevoet wordt immers bepaald door de Europese Centrale Bank en ligt al jaren onder de Ierse inflatiecijfers. Het spotgoedkope krediet wordt indirect gefinancierd door een grote instroom van buitenlands kapitaal.". We voegden eraan toe "Een diepe recessie op wereldvlak zal echter de kunstmatig opgeblazen economie in (Zuid-) Ierland in elkaar doen storten."

Vandaag erkent iedereen dat de tegenstellingen niet afgenomen zijn, maar eerder toegenomen. Met het lage rentebeleid dat de sterkste economieën van de ECB eisten, werden in de periferie vastgoedbubbel geblazen en belastingsparadijzen gecreëerd, die elders gebruikt werden om sociale verworvenheden af te breken en lage loonsectoren op te zetten. Dat dit waterhoofd op een bepaald moment zou leeglopen, voorspellen de linkse socialisten al jaren. De spreads, het verschil in kostprijs waartegen nationale overheden kunnen lenen, waren nooit groter. In Le Soir geeft economieprofessor Paul De Grauwe (KUL) toe dat hij zich vergist heeft. Over een land dat toetreedt tot een muntunie zegt hij "hadden we altijd gedacht dat dit land sterker werd, maar neen!" Spanje heeft een kleiner begrotingsdeficit en een kleinere schuld, maar Groot-Brittannië kan haar schuld op 10 jaar financieren aan 2,52%, terwijl dat voor Spanje dubbel zoveel is. Dat komt, aldus De Grauwe, doordat de Britse centrale bank desnoods zelf geld kan bijdrukken om haar verplichtingen na te komen, maar Spanje aangewezen is op de ECB.

Een Grieks drama

Landen buiten de Eurozone kunnen de export stimuleren door hun munt te devalueren. Wie in de Eurozone zit, is aangewezen op interne devaluatie, een modewoord voor sociale afbraak. Er is intussen geen land meer in de Eurozone dat niet aan het saneren is. Het ene omdat het beroep heeft moeten doen op de hulp van de 'trojka', de Europese Commissie, de ECB en het IMF, het andere omdat het er juist geen beroep zou moeten op doen. De harde besparingsplannen moeten de begrotingstekorten verminderen en de competitiviteit verbeteren, maar dat doen ze niet. Ze ondermijnen integendeel de koopkracht door loonsvermindering, aanvallen op alle uitkeringen, toenemende werkloosheid en in de meeste landen een verhoging van de indirecte belastingen op consumptiegoederen. Dat treft op zijn beurt de kleine middenstand, distributiebedrijven en bedrijven die gericht zijn op de

binnenlandse markt. Echte investeerders worden afgeschrikt, speculanten die hopen op overnames aan spotprijzen aangetrokken. Door de snelle verkoop van overheidsbedrijven verdwijnen jaarlijks terugkerende inkomens voor een peulschil. Belastinginkomsten krimpen en sociale uitgaven nemen toe, want steeds meer mensen doen er beroep op.

Landen die door de trojka onder curatele zijn gezet, komen terecht in een spiraal van negatieve groei. In het tweede kwartaal van 2011 onderging Griekenland een krimp van 6,9% op jaarbasis. Het begrotingstekort zal uitkomen op 8,5%, boven de doelstelling van de trojka. Wat anders kon men verwachten? Het gemiddelde gezinsinkomen is er de voorbije vier jaar gehalveerd. Het land dreigt ieder moment in wanbetaling te gaan. Toen Griekenland het eerste steunpakket van 110 miljard € toegezegd kreeg, was dat om wanbetaling op de per 19 mei 2010 vervallende staatslening van € 8 miljard te voorkomen. Het was het grootste pakket ooit. Intussen werd de rentevoet verlaagd waaraan het ter beschikking wordt gesteld en werd de looptijd van leningen verdubbeld, toch moest Griekenland een goed jaar later met de belofte van een nieuw pakket worden ondersteut.

Deze keer gaat het om € 109 miljard. Aan te vullen met een theoretische bijdrage van de financiële sector via een vrijwillige obligatieruil waarbij bezitters van Griekse obligaties een "haircut" van 21% zouden aanvaarden, goed voor een totaal bedrag van € 37 miljard. Voor de banken is dat een goede zaak maar voor de Griekse overheid zal dat weinig schuldafbouw opleveren. Haar obligaties worden immers nu al op de secundaire markt aan minder dan 50% van de nominale waarde verhandeld. Nog voor dat plan door de nationale parlementen van de eurolanden is geloodst, staat het land echter opnieuw aan de rand van wanbetaling. Analisten gaan ervan uit dat de vraag niet meer is of Griekenland bankroet gaat, maar wanneer.

Als dat gebeurt, zullen de gevolgen catastrofaal zijn. De overheid zal lonen en uitkeringen niet meer kunnen betalen of fors verminderen. Facturen zal ze niet meer of slechts na lange tijd betalen. Door het niet of slechts gedeeltelijk terugbetalen van de schulden zal het land afgesneden worden van liquiditeiten. De financiële sector zal failliet gaan, net als veel bedrijven. Zowel uitgekeerde als opgebouwde pensioenen zouden zwaar onderuit gaan. Investeerders zouden het land trachten verlaten. Spaarders zouden hun geld trachten recupereren. Er zou een bankrun plaats grijpen. Sociale onrust, maar wellicht ook plunderingen zouden op de dagorde staan. Toen Argentinië in 2001 bankroet ging, vielen tientallen doden bij rellen, werd de staat van beleg ingesteld en werd uiteindelijk de situatie pas gestabiliseerd nadat de munt was teruggevallen tot 25% van haar waarde.

Voor sommige economen is dit het enige mogelijke scenario en kan er maar beter nu al mee begonnen worden omdat de economische en sociale kost anders alleen maar groter zal worden. Nouriel Roubini pleit voor wanbetaling en het verlaten van de eurozone in de hoop dat een forse devaluatie op termijn de competitiviteit herstelt. De klok terug draaien, is echter niet kosteloos. De eurozone verlaten, is anders dan er nooit bij toegetreden zijn. Wie zal de schulden financieren als Griekenland haar eigen munt invoert? Nu al bedragen die 142% van het BBP. Die schulden zijn vooral in euro's. Als de drachme heringevoerd wordt en zoals verwacht met 60% zou devalueren ten aanzien van de euro, zou de schuld ineens bij de 230% van het BBP bedragen. Er zouden dan nog dringender maatregelen vereist zijn om een bankrun te vermijden en kapitaalcontroles op te leggen. Bedrijven met leningen in het buitenland zouden failliet gaan. Importproducten zouden duurder worden en de levensstandaard van de gezinnen verder ondermijnen. Op kapitalistische basis zou ook dit geen oplossing zijn.

Sommigen pleitten voor de omzetting van nationale obligaties in Europese, in de hoop speculanten te ontmoedigen. De idee is het risico te spreiden door goede en slechte overheidsobligaties te bundelen, een beetje zoals met het effectiseren van rommelhypotheken. Men vreest echter voor de befaamde moral hazard, waarbij de druk voor budgettaire discipline verdwijnt en het aantal slechte overheidsobligaties na verloop van tijd de goede obligaties mee ondermijnt. In plaats van het risico zodanig te spreiden tot er geen meer overblijft, zou men integendeel zoals bij effecten ook de goede leningen aantasten. Anderen hopen dit in te perken, door slechts 60% van de overheidsschulden om te zetten in Europese obligaties. Maar ook dat zou niets oplossen, want speculanten zouden doorgaan met speculeren op het gedeelte boven de 60%. De sterkere landen van de Eurozone verzetten

zich tegen de invoering van Europese obligaties. In de woorden van Karel Lannoo in De Knack: Europese obligaties zijn het sluitstuk van een fiscale en politieke unie, niet het beginpunt.

Betalen of scheiden

Paul de Grauwe begrijpt er naar eigen zeggen niets van. "We beschikken over de middelen", zegt hij, "de ECB kan onbeperkt geld bijdrukken". Dat zal geen inflatie veroorzaken, voegt hij eraan toe. Maar ook hiervoor staan de sterkere Europese landen niet te springen. Behalve het feit dat ze ook daarmee de controle over het monetaire beleid uit handen zouden geven, speelt weer mee dat dit de druk zou wegnemen om de begrotingen op orde te brengen. Het belangrijkste probleem is echter wel degelijk het gevaar voor inflatie. Het klopt dat het louter bijdrukken van geld niet onmiddellijk tot een forse inflatie opstoot moet leiden. Inflatie doet zich immers voor als de geldhoeveelheid in omloop sneller stijgt dan de goederen- en diensthoeveelheid in omloop. Die hoeveelheid wordt niet enkel bepaald de maatschappelijke geldhoeveelheid, maar ook door de snelheid waarmee ze van eigenaar wisselt. Wordt het geld vastgehouden door spaarders, beleggers in aandelen zoals begin deze eeuw toen zich het verschijnsel inflatie van de activaprijzen voordeed, of bedrijven die het oppotten, dan sijpelt dat geld niet door naar de reële economie en heeft het geen of weinig effect op de inflatie.

Een vergelijking met de beweging van de huidige olieprijs en bij uitbreiding van alle energiedragers, maakt echter duidelijk wat het effect zou kunnen zijn van ongebreidelde geldcreatie door de ECB. Telkens als de economische groei stagneert, daalt de olieprijs waardoor er ademruimte ontstaat. Maar zodra de economie opbloeit, stijgt ook de olieprijs weer, waardoor de groei dicht gesnoerd wordt. Hetzelfde kan zich voordoen met een te forse toename van de geldhoeveelheid. Telkens als de economie stagneert, zal inflatiegevaar plaats ruimen voor een gevaar van deflatie, maar zodra de economie aantrekt en geld begint te rollen, kan een te grote geldhoeveelheid leiden tot een explosie van inflatie. China heeft nu al af te rekenen met een galopperende inflatie. Duitse politici houden nog steeds een trauma over aan de hyperinflatie tijdens de Weimar republiek. Voorts ligt de meer realistische herinnering aan de stagflatie van de jaren '70 nog vers in het geheugen.

De kritische lezer kan inroepen dat de geldcreatie in de VS toch niet geleid heeft tot oncontroleerbare inflatie. We wezen er al op dat de VS in tegenstelling tot de eurozone, een natiestaat is met een nationale burgerij die niet alleen over dezelfde munt beschikt maar ook een fiscale en politieke eenheid. Bovendien bestaan de dollarreserves al en zijn ze over heel de wereld verspreid. Een vergelijkbare geldcreatie in de Eurozone is er minstens een te veel, ook voor China of andere landen met aanzienlijke valutareserves. In 2012 moet de Eurozone € 1.700 miljard herfinancieren, waarvan en kwart door Frankrijk, 23% door Italië, 19% door Duitsland en 20% door Spanje, Griekenland, Ierland en Portugal samen. Volgens de Deutsche Bank zou China voor hoogstens € 175 miljard kunnen investeren in schuldbewijzen uit Europa, een druppel op een hete plaat noemt ze dat.

Op 21 juni werd beslist de inzetbaarheid van het Europees stabiliteitsfonds uit te breiden. De verhoopde toename van de middelen voor het noodfonds bleef echter uit. Pas eind september stemde de Duitse rijksdag de al eerder besliste uitbreiding van haar bijdrage aan de garanties van het Europees stabiliteitsfonds. Daardoor beschikt het fonds nu eindelijk over de sinds januari aangekondigde € 440 miljard. Om een Grieks faillissement op te vangen, laat staan een besmetting naar andere Europese landen, is dat ruim onvoldoende. China en de VS dringen aan op een uitbreiding van het fonds tot € 2.000 miljard. Het illustreert dat ze een faillissement van Griekenland ernstig nemen en niet geloven in de illusie dat men Griekenland in quarantaine kan plaatsen. Ondanks de 'unieke' positie van Griekenland, dat al voor € 250 miljard toegezegd kreeg, is de staatschuldencrisis uitgebreid naar Ierland, dat een noodlening kreeg van € 86 miljard en Portugal met een noodlening van 78 miljard €. Spanje (€ 637 mld) dat alleen al evenveel schulden heeft als Ierland (€148 mld), Griekenland (€ 328 mld) en Portugal (€ 161 mld) samen, probeert met de hulp van de ECB wanhopig overeind te blijven. Als Italië (€ 1842 mld) met een schuld driemaal zo groot als die van Spanje onderuit glijdt, zal zelfs een verviervoudiging van het noodfonds niet meer volstaan. Hoe moeten ze dat door de 17 parlementen doen aanvaarden?

Er dreigt een nieuwe bankencrisis. Franse banken zijn voor meer dan € 600 miljard blootgesteld aan de PIIGS landen, Duitse, Britse en Amerikaanse voor elk 4 tot bijna € 500 miljard. De kapitaalbasis van Europese banken werd na de crisis van 2008 wel versterkt, maar niet in de mate waarin dat in de VS gebeurde. Dat ze hun Griekse staatsobligaties moeten afwaarderen, hadden de meeste wel ingecalculleerd. Als morgen echter ook Spaanse en Italiaanse obligaties afgewaardeerd moeten worden, zal het feit dat het noodfonds voortaan ook banken kan herkapitaliseren een magere troost zijn. De Europese burgerijen hebben zich echter in een catch 22 situatie geplaatst. De euro opgeven, zou een forse aderlating zijn voor de bedrijven die de factuur ongetwijfeld naar de arbeidersgezinnen zouden doorschuiven. Het zou een enorme slag zijn voor het prestige van de Europese burgerijen en een einde maken aan de samenwerking van na WOII. Het zou eveneens de exportpositie van de sterkere eurolanden ondermijnen. Maar de kostprijs om de Eurozone te behouden blijft oplopen en de vraag is vanaf wanneer de prijs te hoog wordt?

Eigenlijk bestaat er al enkele maanden een vrij grote consensus dat de politiek van interne devaluatie faalt, maar er is geen alternatief. Bijgevolg blijft men tegen beter weten in doorgaan met dezelfde politiek. De jongste realisatie was de stemming in het Europees parlement van het zogenaamde sixpack. Officieel is dit een antwoord op de economische crisis, maar men misbruikt de gelegenheid om neoliberale orthodoxie te institutionaliseren. Lidstaten moeten voortaan hun begrotingen voorleggen aan de Europese instellingen voor ze door de nationale parlementen worden goedgekeurd. Begrotingsremmen en schuldenplafonds worden afdwingbaar. Wie zondigt, kan gesanctioneerd worden. Tegelijk bediscussieert men echter een omweg om het noodfonds uit te breiden. Alsof er al niet genoeg schade werd aangericht door financiële manipulaties, wil men er een hefboomeffect op plaatsen. De ECB zou onbeperkt geld lenen aan wie overheidsobligaties wil kopen van zwakke eurolanden, met de € 440 miljard van het noodfonds als waarborg. Op die manier kan voor vier of vijf keer meer euro aan obligaties gewaarborgd worden en hoopt men speculatie tegen obligaties van Italië of Spanje tegen te gaan.

Men kan zich afvragen waar ze mee bezig zijn. In feite blijven ze maar aanmodderen tot de onvermijdelijke pijnlijke scheiding zichzelf aandient. Dat is logisch, want op basis van het kapitalisme bestaat geen uitweg. Het fundamentele probleem is immers dat de kapitalistische markt de wetenschappelijke en technische capaciteit onderbenut en tegengewerkt. We moeten de economie bevrijden van winstbejag en ten dienste stellen van de gemeenschap en haar leef- en werkomgeving, door vrij collectief beheer van de sleutelsectoren en van kennis en door democratische planning. De regering die dat doet, zou wellicht uit de eurozone geschopt worden. Dat zou geen zelf gekozen isolement zijn. Jongeren en arbeiders overal in Europa zouden snel begrijpen dat de burgerij daarmee probeert hen af te snijden van het enige mogelijke alternatief. Het zou een omgekeerd effect hebben.

Revolutie en contrarevolutie

Het vergt een flinke dosis dialectiek om deze crisis te doorgronden. Oude zekerheden worden ingehaald door tegenstellingen die zich jarenlang onder de oppervlakte hebben opgestapeld. Schijnbare tegenstellingen blijken anderzijds slechts elkaars dialectische aanvulling. Wat gisteren nog vlotjes functioneerde, loopt nu totaal vast. Patstellingen en duizelingwekkende versnellingen van geleidelijke processen, hun plotse ommekeer en bruuske veranderingen, kenmerken de situatie. We zitten in een periode van revolutie en contrarevolutie, waarin de mens zijn oude omhulsel dat niet langer voldoet aan de behoeften, in dit geval het kapitalisme, van zich af gooit. Eeuwen geleden namen revoluties de vorm aan van massale volksverhuizingen en nadien van godsdienstoorlogen. Ondanks de religieuze passies waarmee ze gepaard gingen, waren ook toen de materiële condities de drijfkracht achter het proces. Of het nu in het Midden-Oosten en Noord-Afrika is, in China, de VS, Chili of Zuid-Europa, de bewegingen die zich het afgelopen jaar afspeelden en nog steeds aan de gang zijn, zijn een rechtstreekse afgeleide van de Grote Recessie.

Machtige mediaconcerns, brutale dictatoriale onderdrukking en religieuze bekrompenheid konden niet verhinderen dat de materiële condities de massa's uiteindelijk dwongen om op het politieke toneel te verschijnen. Het gebeurde tegen alle verwachtingen in van lokale heersers en hun uitgebreide politieapparaten, van het imperialisme en ook van lokale

activisten. Mohammad Bouazizi was zeker niet de eerste werkloze jongeman in Tunesië die zichzelf in brand stak uit protest tegen de uitzichtloosheid. Zijn dood was de druppel die de emmer deed overlopen. Eigenlijk smeulde er al wat sinds de grote stakingsbeweging in de mijnstreek van Gafsa in 2008. Toen was Ben Ali er nog in geslaagd de beweging te isoleren en neer te slaan. Dat had ook te maken met de goede relaties die de leiders van de vakbondsfederatie, de UGTT, jarenlang onderhielden met de dictatuur. De RCD, Rassemblement Constitutionnel Démocratique, werd pas op 17 januari uit de 'socialistische internationale' gezet, drie dagen na het aftreden van Ben Ali.

De 500.000 vakbondsleden bleven echter niet ongevoelig voor de sociale explosie die zich vanaf 17 december van Sidi Bouzid razendsnel verspreidde naar de rest van het land. Hoewel de nationale leiding dreigde met strafrechtelijke vervolging namen lokale en regionale afdelingen deel aan de protesten en boden dikwijls een organisatorisch kader. Binnen de week hadden dissidenten alle afdelingen over gewonnen. De protesten klonken steeds luider. Het regime reageerde met brutale repressie, maar de beweging had haar schrik overwonnen. Het zorgde voor verdeeldheid binnen de heersende klik. Uiteindelijk moest zelfs het leger uit Tunis worden weggetrokken zodat het niet aangestoken zou worden. Veiligheidstroepen probeerden chaos te creëren om de beweging in diskrediet te brengen en te verdelen. In de wijken werden daarop verdedigingscomités opgezet en dan comités voor de ontbinding van de RCD en comités voor de bevoorrading etc. Bedrijfsleiders werden de toegang tot het bedrijf ontzegd wegens hun banden met het regime van Ben Ali.

De revolutie zwelt aan

Marxisten beschrijven zo een situatie als dubbelmacht. Voor de burgerij en het imperialisme kwam het erop aan de macht van de straat te halen en opnieuw naar haar vertrouwde instellingen te kanaliseren. Voor de beweging in Tunesië en de internationale arbeidersbeweging om ze niet meer uit handen te geven. Vandaar onze oproep om de comités verder uit te breiden, democratisch te structureren en lokaal, regionaal en nationaal bijeen te brengen om de basis te leggen voor een nieuwe maatschappij, met een nieuwe revolutionaire grondwet. Een kleine revolutionaire partij van enkele tientallen activisten, had het verloop van de geschiedenis met een dergelijk programma kunnen veranderen. Die was er helaas niet. De linkse partijen en groepen die wel aanwezig waren, kozen hetzij voor kritische steun aan de voorlopige regering, hetzij om de beweging te oriënteren naar de stembus en de kwestie van de grondwet toe te wijzen aan een pluralistisch panel van specialisten.

Hun argument was klassiek, 'eerst de democratie, daarna zien we wel voor het socialisme'. Er was altijd wel een reden: om het imperialisme niet uit te dagen, om de eenheid van alle democraten te bewaren of omdat de massa's er niet klaar voor waren. Het weerspiegelt een gebrek aan vertrouwen in de arbeidersbeweging en de capaciteit van de massa's. Ze lieten het moment voorbij gaan. De comités kregen nochtans snel internationale navolging in Egypte en trouwens ook Libië. In Egypte kwam daar de oprichting van permanente tentenkampen bij die functioneerden als hoofdkwartieren van de revolutie. Het werd een oefening in zelfbeheer met eigen medische teams, communicatieteams, ordediensten en zelfs op bepaald ogenblik een geïmproviseerde gevangenis. Hier was geen spoor te bespeuren van de bestialiteiten van de heersende klik. Hier bleek duidelijk dat de zogenaamde lynchpartijen het werk zijn van agents-provocateurs van het regime. Egyptische kopten en moslims werkten er broederlijk naast elkaar en beschermden elkaar tijdens de gebedsdiensten. Het is pas nadat het oude regime via het leger weer meer greep kreeg, dat religieuze spanningen opnieuw opgezweept werden.

Het was een frappant kenmerk van de beweging dat ze nationale, religieuze, tribale en etnische tegenstellingen met een enorme zin voor respect en vrijheid oversteeg. Die zin voor respect drukte zich ook uit in de prominente rol van vrouwen. Uiteraard zijn er gradaties, maar het verschijnsel deed zich voor in alle revoluties, in Tunesië en Egypte, maar ook in Bahrein, in Jemen, in Syrië en in andere landen uit de regio. In iedere revolutie zijn er momenten waarop de massa's rechtsreeks de confrontatie aangaan met de heersende elite. Meestal neemt dat de vorm aan van een mars naar het parlement, het presidentieel paleis, het ministerie van defensie of andere instellingen die de heersende macht symboliseren. Het gebeurde in Tunis, Caïro, Sanaa (Jemen) en Manamah (Bahrein). Het was hier dat het gebrek aan programma zich het meest op de meest schrijnende manier uitdrukte. Eenmaal ter

plaatse aangekomen, wisten de manifestanten immers niet wat beginnen. Ze bleven ter plaatse trappelen en gingen uiteindelijk naar huis.

Dat ter plaatse trappelen, mag men soms wel heel letterlijk nemen. De bezetting van het Tahrirplein, het Parelplein (Manamah) en talloze andere pleinen symboliseert dit. Intuïtief voelde men aan dat het daar niet mocht bij blijven. Arbeiders bezetten hun bedrijven, gemeenschappen namen de wijken over, maar het moment van het grijpen van de macht, hebben ze uit handen gegeven. Men achtte de bijdrage van de arbeiders ongetwijfeld belangrijk, net zoals die van de moskees of van de bloggers, maar de revolutie, die behoorde toe aan 'het volk'. Het klassenkarakter van de maatschappij was onvoldoende doorgedrongen. Men vocht tegen werkloosheid en armoede, voor betere sociale omstandigheden, voor vrijheid en democratie, maar men begreep nog niet dat men daarmee streed tegen de kapitalistische inrichting van de maatschappij. Men zag de arbeiders als deel van het volk, nog niet als voorhoede van een nieuwe inrichting van de maatschappij op basis van collectief beheer. De arbeiders zagen zichzelf zo niet, omdat er geen arbeidersorganisaties, geen vakbonden en zeker geen partijen, waren die hieraan qua programma en qua organisatie uitdrukking konden of wilden geven.

In een dergelijke situatie zal de oude macht, na het brengen van de vereiste symbolische offers, geleidelijk haar greep herstellen. De massa's hebben echter een enorme energie ontwikkeld, hebben hun schrik overwonnen en zijn zich bewust geworden van hun kracht. Bovendien zullen de materiële condities hun blijven aansporen om telkens opnieuw in actie te komen. Een enorme kans is verloren gegaan, maar de strijd is daarmee niet afgelopen. De machtsovername staat voorlopig niet meer bovenaan de agenda, maar het opbouwen van vakbonden, arbeiderspartijen en vooral ook revolutionaire kernen, is niet alleen nodig, maar zal bij de meest bewuste laag veel beter begrepen worden. Bovendien zal een laag van activisten veel nauwkeuriger toezien op nuances die ze voor de beweging nog beschouwden als irrelevant.

Imperialisme zet terug voet aan land

Het imperialisme was nog een achterhoedegevecht aan het voeren met de aanhangers van Al Qaeda, toen de massa's haar marionetten in de regio over de kling joegen en daarmee op enkele weken tijd realiseerden wat Al Qaeda niet kon. Het was iedere controle verloren. De massa's in de regio waren zich immers heel bewust dat Moebarak, Ben Ali en andere dictators door het imperialisme in het zadel werden gehouden. Het vereiste de brutaliteiten van het regime van Khadafi in Libië, vooraleer het imperialisme opnieuw een rol in de regio kon opeisen. Aanvankelijk gaven de jongeren in Benghazi, die de revolutie begonnen waren, aan de internationale pers te kennen dat ze geen inmenging wensten van het imperialisme. Weldra verschenen echter royalistische vlaggen en gingen zelfbenoemde rebellenleiders, oudgedienden van Khadafi, op bezoek in het Elysée.

Door Khadafi werd dit aangegrepen om twijfel te zaaien over de bedoelingen van de rebellen. Het gaf hem de gelegenheid het politieke en sociale conflict om te buigen tot een militair conflict met zijn tot de tanden gewapende leger. In het Oosten deed dit de roep naar militaire steun uit het Westen groeien en Khadafi's oudgedienden zagen hun kans om het initiatief uit de handen van de revolutionaire jongeren te slaan. Het heeft langer geduurd en meer gekost dan het imperialisme aanvankelijk gepland had. Het is bijlange niet zeker dat ze erin zullen slagen de situatie te stabiliseren. Libië zou wel eens het land uit de regio kunnen worden, waar islamfundamentalisten een greep naar de macht doen. Er zullen wel stromingen zijn die daarmee hun steun aan Khadafi zullen verantwoorden. Ze zullen beweren dat de triomfantelijke intocht van 'bevrijder' Sarkozy, in scène is gezet. Dat zou trouwens best kunnen. Ze zouden echter beter beseffen dat Sarkozy en het imperialisme enkel het initiatief naar zich toe konden trekken door de brutaliteit van Khadafi.

De Syrische president Assad treedt trouwens in de voetsporen van Khadafi. Het imperialisme zal daar niet zo gauw rechtstreeks tussen komen, omwille van het gevaar voor destabilisering van de regio. Het is echter met zekerheid op zoek is naar een alternatief op Assad, wellicht ter voorbereiding van de uitkomst van een waarschijnlijke burgeroorlog. Ook hier zou steun, hoe kritisch ook, aan het brutale regime van Assad omwille van wat anti-imperialistische retoriek, een kapitale fout zijn voor links en de massa's in de armen duwen van het imperialisme. De manier waarop het imperialisme anderzijds de buit schaamteloos

aan het verdelen is in Libië, zelfs nog voor Khadafi gevat is, illustreert nogmaals dat de internationale arbeidersbeweging zich nooit mag vertrouwen op het imperialisme, dus ook niet op de NAVO of de VN, om haar belangen te verdedigen. In onze teksten verwezen we naar de revolutionaire troepen van Durruti in 1936, tijdens de Spaanse Revolutie, om te illustreren wat men in die situatie wel had kunnen ondernemen.

De permanente revolutie

Men kan geen socialist kan zijn, als men niet tegelijk internationalist is. Sociale bewegingen hebben altijd de neiging gehad de nationale grenzen te overschrijden. Het proces van globalisering en de nieuwe media voegen daar echter een extra dimensie aan toe. In China nam het regime maatregelen om besmetting door de beweging in het Midden-Oosten en Noord-Afrika in de kiem te smoren. In Chili ook, maar met veel minder succes. Zelfs Amerikaanse arbeiders en jongeren staken voortaan 'like an Egyptian', onder andere in Wisconsin. Ze trekken tentenkampen op in het hol van de leeuw tegen Wall Street en hebben geen schrik meer van repressie. Vakbonden raken steeds meer betrokken. Zelfs de Israëlische arbeiders en jongeren hebben diegenen die dachten dat het daar een grote reactionaire zionistische massa was, lik op stuk gegeven. Het bevestigt onze stelling dat we een programma moeten ontwikkelen dat de kloof tussen de zionistische burgerij en de Israëlische arbeiders en jongeren verdiept. Voor de Palestijnse massa's bevindt hun belangrijkste bondgenoot zich daar.

Het centrum van de beweging is duidelijk verschoven van Latijns-Amerika naar het Midden-Oosten, Noord-Afrika en vooral Europa. Latijns-Amerika deed al in de jaren '80 dienst als laboratorium voor neoliberalisme. Het leidde er tot massale bewegingen. In een aantal landen, zoals Venezuela, Bolivia en Ecuador kwamen regimes aan de macht die niet naar de zin handelden van het imperialisme. Ze baseerden zich doorgaans op links populisme, namen een aantal belangrijke sociale maatregelen en hoewel geen van hen volledig brak met het kapitalisme, waren ze voor veel arbeiders wereldwijd een inspiratiebron. Hiermee zijn we echter aanbeland bij het tweede aspect van de theorie van de permanente revolutie van Trotski, naast het internationalisme. Zelfs in de ontwikkelde kapitalistische landen ligt de economie in de touwen. In de voormalige koloniale landen is een uitweg uit de ellende op kapitalistische basis al helemaal uitgesloten. Als men niet breekt met het kapitalisme, maar halverwege stopt, komt alle ellende onvermijdelijk terug. In Bolivia moesten inheemse volkeren een algemene staking aankondigen, ondanks het feit dat een van hen president is. In Venezuela ontwikkelt zich zelfs wat men een boli-bourgeoisie noemt. Daarbij komt de steun van Chavez aan allerlei "anti-imperialistische" dictators zoals Ahmadinejad, Khadafi en Poetin.

Revolte in Europa

De recepten die de Wereldbank en het Internationaal Monetair Fonds tot in de jaren '90 nog voorbehielden voor de 'derde wereld', werden na de crisis van 2008 eerst in de nieuwe Europese lidstaten en vervolgens ook in de oude toegepast. Voor zover dat nog nodig was, was dit de ultieme test voor de loyaliteit van de sociaaldemocratie aan het neoliberale beleid. Ze slaagde met de grootste onderscheiding. De reactie van de arbeidersbeweging bleef niet uit. Er werd massaal betoogd en gestaakt uit protest tegen de talloze besparingen in bijna ieder land van de Europese unie. Aan strijd lust geen gebrek. De strategie van de vakbondsleiders bestaat er echter meestal in te pleiten voor minder harde besparingen, een eerlijker verdeling van de lasten en voor besparingen die de groei niet ondermijnen. Actie wordt zoveel mogelijk afgeremd en tegengewerkt. Hoewel de besparingen alle sectoren raken, worden spontane bewegingen zoveel mogelijk geïsoleerd. Er wordt geen enkel perspectief geboden op overwinning. Het is alsof men staakt en betoogt, alleen maar om te bevestigen dat men het niet eens is met het gevoerde besparingsbeleid, maar zonder duidelijke ordewoorden, laat staan een alternatief.

Hier en daar werden de vakbondsleidingen verplicht om algemene stakingen uit te roepen. Het gaat echter om knipperlichtstakingen die ondanks massale deelname nauwelijks voorbereid worden, laat staan gebruikt worden om een reële krachtsverhouding op te bouwen. Meestal dienen ze hooguit om stoom af te laten. In die mobilisaties voelen de arbeiders hun potentiële kracht, maar realiseren ze zich tegelijk dat er geen strategie achter zit om de strijd te winnen. In Griekenland zijn we intussen al aan de 12de algemene staking

toe, maar de regering is nog geen millimeter geweken. Dat leidt tot frustratie over de leiders, die doorgaans al even hard gehaat worden door hun basis als de politici die de besparingen doorvoeren. Centrales die zich strijdbaarder opstellen, zoals de metaalcentrale van de CGIL in Italië, de FIOM of enkele Britse vakbonden in de openbare diensten zoals de PCS en de RMT, kunnen echter rekenen op enthousiaste bijval. In Nederland is een breuk van het FNV met haar twee grootste centrales, FNV-bondgenoten en ABVAKABO over het pensioendossier, niet uitgesloten. We mogen ons eraan verwachten dat de klassenstrijd in de komende periode ook in de structuren van de vakbonden zal doordringen, met uitsluitingen van strijdbare militanten, maar ook de vervanging van oude, vastgeroeste leiders door nieuwe en strijdbaarder vertegenwoordigers.

De aanvallen zijn echter zo hard en zo algemeen dat veel jongeren en ook arbeiders niet kunnen of willen wachten tot binnen de vakbonden orde op zaken is gesteld. Sommigen geloven er gewoon niet meer in dat de vakbonden ooit nog een instrument kunnen zijn voor strijd, laat staan om reële verandering af te dwingen. De vakbonden zijn zodanig geïntegreerd in het staatsapparaat dat een belangrijk segment hen beschouwd als deel van het establishment. Het moet gezegd dat de leiders niet de minste inspanning leveren om dit te weerleggen. Het lijkt wel of ze blij zijn, bevrijd te zijn van die ballast. Een aantal jongeren en arbeiders spiegelen zich aan de beweging op het Tahrirplein. Ze geloven dat vakbonden en partijen instrumenten zijn uit de vorige eeuw die per definitie leiden tot bureaucratie, misbruik en corruptie en dat nu een nieuw tijdperk is aangebroken, dat van de netwerken en de nieuwe media. Het moet gezegd dat die netwerken ook voor syndicalisten bijzonder nuttig kunnen zijn om de bureaucratische verticale structuur van hun vakbonden te doorbreken.

De nieuwe linkse formaties slagen er evenmin in een antwoord aan te reiken. Ze zouden zich moeten profileren als strijdpartijen die voorstellen formuleren om alle verzetshaarden te bundelen en meehelpen om een strategie uit te werken die kan leiden tot een overwinning. In plaats daarvan hollen ze in het beste geval achter de beweging aan. Ze zien de sociale strijd niet als een middel om brede lagen te mobiliseren voor een alternatief op het besparingsbeleid, maar hopen slechts electoraal te scoren op het ongenoegen. Dat is een ernstige misrekening. Ze profileren zich als de linkervleugel van het politieke establishment, zoals het Links Blok in Portugal dat niet verder gaat dan het eisen van de heronderhandeling van de schulden, of de PCP die slechts de ongelijke verdeling van de besparingen aanklaagt. De meeste van de nieuwe linkse formaties, zoals Syriza, de Nederlandse SP en Die Linke hebben juist nu een draai naar rechts gemaakt. Terwijl de wereld op zijn kop staat, is de NPA gebiologeerd door de volgende presidentsverkiezingen.

Door op een gevoelige manier tussen te komen in de beweging van de indignados of andere bewegingen die plaats vinden buiten de traditionele sociale bewegingen, zouden ze die jongeren kunnen overtuigen om de terechte afkeer van politici en vakbondsleiders niet op een hoop te gooien met de syndicale basis en hoe een democratische partij van de werkende klasse zou functioneren. In plaats daarvan blijven ze afwezig of nemen ze deel als individu. Er is nochtans nood aan coördinatie van de verschillende protestbewegingen en aan een oriëntatie op de enige klasse die maatschappelijke verandering kan realiseren, de arbeidersklasse. Met een dergelijke houding zouden ze de basis kunnen leggen voor een massale strijdpartij van de werkende klasse. Er is geen beter moment om te discussiëren en te mobiliseren rond de enige eis die de sociale afbraak kan stoppen: ophouden met de schulden aan de banken af te betalen. Enkel door de nationalisatie van de sleutelsectoren van de economie, in het bijzonder van de financiële sector, onder democratische arbeiderscontrole zou de gemeenschap alle productieve krachten in de maatschappij kunnen mobiliseren en voorzien in werk en een degelijk inkomen voor iedereen.

De bewegingen buiten de officiële structuren zijn zeer ontvlambaar, maar ze hebben ook de neiging om snel te doven. De enorme tegenstellingen en de aanhoudende aanvallen vanwege de burgerij wekken echter steeds nieuwe brandhaarden op. Er zijn gelijkenissen met de antiglobaliseringsbeweging van het begin van dit millennium. Dat was vooral een beweging tegen de onrechtvaardige verdeling, een protestbeweging. Antikapitalisme was aanwezig, maar op een abstracte wijze, het officiële gedeelte van de beweging werkte vooral aan uitwegen om het 'wilde kapitalisme' te temperen. Vakbondsleiders ondersteunden, net zoals NGO's, terwijl arbeiders eerder toeschouwers waren dan actieve deelnemers. De economische en politieke impasse drukt haat stempel. De beweging geeft uitdrukking aan vragen bij het

systeem zelf. Het is niet meer alleen protest, maar ook een roep naar verandering. Arbeiders zijn geen toeschouwers meer, maar beginnen actieve deelnemers te worden. Vakbondsleiders, NGO's en academici spelen duidelijk niet meer dezelfde centrale rol. Het gaat nu over ons werk, ons loon, ons leven. De roep naar verandering en de sociale samenstelling leidt tot een zoektocht naar een alternatief. Dat is het belangrijkste kenmerk.

Het is duidelijk dat jongeren en arbeiders intuïtief een internationalistisch standpunt innemen. De crisis slaat overal toe. Er is geen oplossing mogelijk binnen het kader van een land. Ook al heeft het CWI niet overal de numerieke aantallen die we hadden midden de jaren '80, ons relatieve gewicht binnen de georganiseerde arbeidersbeweging is vandaag sterker dan toen. We hebben militanten in de meeste, zoniet alle landen waar arbeiders en jongeren in beweging zijn, zeker in Europa. In een aantal landen spelen we een belangrijke, soms een beslissende rol in de vakbonden of in jongerenbewegingen. We hebben het geluk te beschikken over een aantal uitstekende publieke figuren, ook parlementairen, inclusief in het Europees parlement. We moeten dit aangrijpen om onze strijd te kaderen binnen die voor een socialistische federatie van Europese staten.

De zwakte van links kan leiden tot wanhoopspaden zoals de rellen in Groot-Brittannië, die door rechts aangegrepen worden om sociale steun te werven voor meer repressie. Rechtspopulisme zal van de onmacht van links en het pleidooi voor zachtere besparingen gebruik maken om zich op te werpen als zogenaamde dam tegen de afbraak van de welvaart van de hardwerkende autochtone bevolking. De komende periode zal de pendule echter naar links gaan. De bewegingen die we tot nog toe zagen, zijn slechts de voorbode van nieuwe, nog massalere explosies waarin de arbeidersbeweging zich politiek en organisatorisch zal herbewapenen. Zelfs een handvol standvastige en goed voorbereide linkse socialisten kan daarin een beslissende rol spelen. Het faillissement van Argentinië in 2001 leidde tot massale bewegingen. Op 18 maanden tijd grepen 8 algemene stakingen plaats. Er volgden bedrijfsbezettingen. Werkloze jongeren, de piqueteros, richtten dagelijks straatblokkades op. De middengroepen die hun spaargeld zagen verdampen kwamen massaal op straat met potten en pannen, de zogenaamde *carcerolazos*. Op 19 december 2001 vielen massa's werklozen en ondertewerkgestelden de supermarkten aan om hun honger te stillen. De regering riep de staat van beleg uit. Een dag later greep een confrontatie plaats van tienduizenden betogers met de politie. Er vielen tientallen doden en honderden gewonden. Op twee weken tijd moesten maar liefst 5 presidenten aftreden.

Helaas ontbrak een revolutionaire partij met een socialistisch alternatief. Toen de sociale beweging in een impasse terecht kwam, keken velen uit naar het electorale terrein. Luis Zamora, een voormalige trotskist met massale aanhang, zou de verkiezingen niet gewonnen hebben, maar kon zijn invloed in de verkiezingen gebruikt hebben om duizenden arbeiders en jongeren te mobiliseren en een begin hebben gemaakt met de opbouw van een socialistische arbeiderspartij. Zamora besliste helaas niet deel te nemen en deed een stap opzij in die strijd. De internationale context waarin deze beweging plaats greep, was vanuit het standpunt van de burgerij echter veel stabielere dan vandaag. We kunnen ons in de komende jaren eveneens aan explosieve bewegingen verwachten die allerlei mogelijke vormen kunnen aannemen en bovendien een veel groter internationaal effect zullen hebben. Af en toe zal die beweging zich eerder op het electorale vlak vertalen, zoals met de verkiezing van 5 parlementairen van de United Left Alliance in Ierland. Voor ons stopt de strijd daar niet, maar komt het erop aan ook dit terrein maximaal te benutten en de veroverde posities te gebruiken als een tribune om de sociale strijd te versterken.

België - Een rijk land

We hebben er in het internationale gedeelte op gewezen hoe de crisis de verdeeldheid onder de burgerij heeft opgevoerd tot op de rand van de impasse. Ze zijn het over een heel pak zaken oneens, maar vooral over het feit of ze de arbeiders direct het mes op de keel zullen zetten of slechts geleidelijk om geen oncontroleerbare reactie veroorzaken. De Belgische burgerij is in het verleden meermaals met de Belgische arbeidersbeweging in aanvaring gekomen. Die behoort weliswaar tot de meest productieve wereldwijd, maar combineert ook de organisatiegraad van de Noord-Europese arbeidersbeweging met het spontane van de Zuid-Europese, wat haar een van de meest geduchte ter wereld maakt. De les die de burgerij daaruit getrokken heeft, is dat ze directe confrontaties maar beter vermijdt door het op een akkoordje te gooien met de leiders van minstens een van de twee grote vakbonden.

De Belgische burgerij is daar zeer goed mee gevaren. Tussen WOII en nu zijn de Belgische arbeiders qua productiviteit opgeklommen van de subtop naar de wereldwijde top vijf. Die positie houden we nu al 30 jaar vast. Naast de ligging van ons land, de infrastructuur, het niveau van het onderwijs en de talenkennis in het bijzonder, het feit dat het een toegangspoort is tot Europa en de Europese instellingen vanuit Brussel opereren, het voor multinationals bijzonder gunstige fiscale regime, verklaart de productiviteit van de Belgische arbeiders de aantrekkingskracht van België voor buitenlandse investeringen. Ons land behoort al jaren tot de topbestemmingen voor buitenlandse directe investeringen. Vorig jaar bedroegen die \$ 62 miljard, dat is het op drie na hoogste bedrag wereldwijd. Enkel de VS (\$ 228 miljard), China (\$ 106 miljard) en Hongkong (\$ 69 miljard) deden beter.

Een deel van die investeringen moet genuanceerd worden omdat ze te maken hebben met de overslagfunctie van ons land. Vandaar het hoge bedrag aan uitgaande directe buitenlandse investeringen, toch ook \$ 38 miljard, goed voor een 10de plaats wereldwijd. En dan is er de notionele intrestaftrek die het voor bedrijven interessant maakt hun kapitaalbasis kunstmatig op te pompen om maximaal gebruik te maken van belastingsaftrek. Vlaanderen was in 2010 goed voor 68 % van de nieuwe buitenlandse investeringen in België, Brussel voor 13 % en Wallonië voor 19 %. In Vlaanderen zouden de helft daarvan zogenaamde greenfields zijn, echt nieuwe investeringen en geen uitbreidingen van bestaande projecten, participaties of overnames. Voor heel België zou dat aantal nog hoger liggen.

Die goede prestaties hebben van België een rijk land gemaakt. Het financiële vermogen van de gezinnen bedraagt € 931 miljard €, dat is zo een 270% van het BBP. Na aftrek van de schulden, hoofdzakelijk hypotheekleningen, blijft daar netto nog € 731,9 miljard van over, nog steeds 210% van het BBP, veruit het hoogste cijfer van Europa. In de Eurozone is dat gemiddeld 128%. De 10 procent hoogste inkomens in België zijn goed voor 30 procent van alle inkomsten uit arbeid, maar voor 53% van het financiële vermogen en zelfs 62% van het financieel vermogen met marktwaarde (obligaties, aandelen en beleggingsfondsen in tegenstelling tot cash, deposito's, kasbons en beleggingen bij verzekeringsmaatschappijen en pensioenfondsen). Op die grote vermogens worden nauwelijks belastingen betaald. Volgens 'PricewaterhouseCoopers' wordt het inkomen uit een belegging van 5 miljoen euro, voor de helft in aandelen en de andere helft in obligaties, in België 15% belast, in Nederland 26%, in Duitsland en het VK 30%, en in Frankrijk 37%.

Bedrijven in ons land betalen ook steeds minder belastingen. Het ACV wees er op dat het reële belastingtarief voor bedrijven op tien jaar tijd bijna gehalveerd is: van 19,9% in 2001 tot amper 11,8% in 2009, hoofdzakelijk door de notionele intrestaftrek. In 2009 maakten de bedrijven 94 miljard euro winst voor belasting. Ze betaalden € 11 miljard vennootschapsbelasting, aan het tarief van 2001 had de overheid € 7,6 miljard extra gehad en aan het wettelijke tarief van 33,99% € 21 miljard. Doordat de notionele intrestaftrek gedurende 7 jaar mag overgedragen worden, beschikken de grote bedrijven over een gecumuleerd aftrekbaar overschot van € 12,6 miljard. Als ze daarvan gebruik maken, misloopt de overheid nog eens € 4 miljard. Ook hier geldt de regel dat de rijkste met de grootste brokken gaat lopen. In 2009 werd voor € 17,3 miljard aan notionele intrestaftrek toegekend, slechts 925 miljoen €, 5% van het totaal werd toegekend aan KMO's. Gemiddeld betalen zij een reëel belastingtarief van 21%.

Dat allemaal komt bovenop de fiscale fraude die tot € 30 miljard per jaar bedraagt. Grote fraudedossiers lopen systematisch af op een sisser, dat was zo voor KBC en nu ook Beaulieu. Het zal niet anders zijn voor de recent ontdekte diamantfraude. Waar komt de stelling dan vandaan dat België een bijzonder hoge belastingsdruk heeft? Van de € 150 miljard aan belastingen die de overheid int, komt slechts € 2,5 miljard uit vermogens en € 10 miljard uit de vennootschapsbelasting. Ons indirecte loon, de sociale bijdragen of parafiscaliteit levert 50 miljard € op, indirecte belastingen, vooral BTW, nog eens 44 miljard en de personenbelasting een vergelijkbare som. Kortom: de belastingsdruk is hoog, maar niet voor vermogens en bedrijven.

Waar komt de staatsschuld vandaan?

In de naoorlogse periode waren de Belgische patroons bereid toe te geven op looneisen en een betere sociale bescherming. De winsten waren omvangrijk, de productiviteit steeg snel en de arbeidersbeweging had al meermaals laten voelen dat ze niet met zich wou laten sullen. De Belgische burgerij heeft nooit uitgeblonken qua vernieuwingsdrang. Toen de traditionele sectoren in crisis belanden, verkoos ze de veilige, al lang platgelopen paden van het financierkapitaal, van het couponnetjesknippen. Ze liet het aan de regeringen om de nodige infrastructuur te bouwen en aan de vakbonden om de arbeidskrachten te leveren, waarmee multinationals naar hier werden gelokt. Voor de Vlaamse middenklasse was dit de uitgelezen kans voor sociale promotie. Sommigen werden toeleverancier voor de multinationals, anderen schopten het tot manager. Af en toe poseert ze als een burgerij, maar van haar mengeling van afgunst en vleierij voor de echte burgerij en haar haat voor de arbeidersbeweging heeft ze zich nooit bevrijd.

Toen de crisis in '75 ons land bereikte, durfde de burgerij aanvankelijk de confrontatie met de arbeidersbeweging niet aan. Het verlies van 250.000 banen in de industrie, werd gecompenseerd er 350.000 te creëren bij de overheid. Maar het mocht de overheid niets opbrengen. Zo werd het De Post verboden spaarproducten aan te bieden aan haar klanten, want dat was teveel concurrentie voor de banken. Sectoren in moeilijkheden werden geherstructureerd op kosten de gemeenschap, terwijl de interessante delen voor een habbekrats verkocht werden aan de hoogste bidder. Nationalisatie van de verliezen en privatisering van de winsten is echt geen nieuwigheid die men verzonnen heeft voor Dexia. Door de factuur door te schuiven naar de overheid trachtten vooral christendemocraten en sociaaldemocraten een confrontatie tussen patroons en arbeiders uit de weg te gaan. Politici wierpen zich bovendien steeds meer op als vertegenwoordigers van hun taalgroep en eisten via de zogenaamde wafelijzerpolitiek compensaties telkens als ze dachten dat hun gemeenschap minder had gekregen dan de andere. Alle partijen, de groenen bestonden toen nog niet, hebben daarin meegedaan.

Dat verklaart de hoge schuldgraad van de Belgische overheden. Voor de traditionele Belgische burgerij was die schuld aanvankelijk geen zo groot probleem. Integendeel, de Belgische overheidsschuld was een goede belegging. In die tijd was nog 90% van de staatsschuld in handen van Belgische institutionele beleggers, met de invoering van de euro zou dat afnemen tot minder dan de helft. Toen ging men er nog van uit dat die schuld wel zou teruglopen zodra de economie weer aantrok. Maar dat gebeurde niet, de schulden bedroegen weldra 100% van het BBP. Er dreigde een sneeuwbaaleffect, waarbij alleen al om de rente te betalen nieuwe schulden moeten aangegaan worden. De tering moest naar de nering gezet worden. Men probeerde dat eerst met rechtse coalities van liberalen en christendemocraten, maar dat leidde tot verzet van de arbeidersbeweging, waarbij toenmalig ACV-leider Houthuys op een bepaald moment uitriep dat 'da joenk', Verhofstadt dus, het hem onmogelijk maakte om zijn basis in de hand te houden. Na een regeringscrisis van 148 dagen, toen nog de langste uit onze geschiedenis, greep de burgerij terug naar haar oude beproefde tactiek: het op een akkoordje gooien met de vakbondsleiders.

Die beproefde tactiek leverde weer op. De afbouw van de staatsschuld van haar hoogtepunt van 134% van het BBP in 1993 naar een voorlopig dieptepunt van 84,2% in 2007 staat vandaag internationaal model voor de manier waarop je dat aanpakt. Met het globaal plan werd de tering naar de nering gezet. Het aantal officiële armen steeg van 6% naar 15%. Het aandeel van de lonen in het nationaal inkomen daalde met 10%. Investerings in gezondheidszorg, sociale huisvesting, onderwijs, infrastructuur etc. werden uitgesteld. Maar

niet iedereen moest inleveren, bedrijfswinsten braken elk jaar een nieuw record waarop telkens minder belasting geheven werden. Het is trouwens onjuist dat België een land is van rijke burgers en een arme overheid. Sommige burgers zijn stinkend rijk, maar de meesten kunnen enkel dromen van het gemiddelde, officieel gekende, financieel vermogen van € 85.000 waarover iedere Belg zou beschikken. Steeds minder arbeidersgezinnen voelen zich aangesproken, wanneer men stelt dat "we" boven onze stand leven.

De potverteeders aan het werk

Het is nochtans daarover dat politici al jaren in de clinch liggen: op welke manier de arbeiders en hun gezinnen doen matigen na jaren potvertier? Af en toe fluisteren onze politici internationale instellingen zogenaamde aanbevelingen "aan ons land" in. We kennen de inhoud: onze lonen zijn te hoog, we moeten langer werken, de werklozen moeten geactiveerd en de overheidsuitgaven moeten naar beneden. Alle politici zijn het daar met nuances, maar ook met niet meer dan dat, over eens. De staatsschuld is sinds de internationale kredietcrisis in 2007 immers opnieuw beginnen oplopen. De overheid moest tussenkomen om de echte potverteeders, de banken en de speculanten te redden. Die hadden ons spaargeld als onderpand gebruikt om via allerlei hefboomen hun balans op te tillen tot een veelvoud van het BBP van ons land. Toen het verkeerd ging moest de overheid € 25 miljard inbrengen en voor nog eens € 80 miljard garant staan.

Volgens Leterme en andere politici zal dat de belastingsbetaler niets kosten. Voor die € 25 miljard kregen we immers BNP-Paribas aandelen en voor de waarborgen een vergoeding. De aandelen staan echter genoteerd op een fractie van de prijs waaraan de overheid ze kocht. Het zal lang duren vooraleer ze het oude peil bereiken, als dat ooit nog lukt. Intussen moeten er scholen gebouwd worden, zieken verzorgd en wegen aangelegd, waarmee? De overheid moest bovendien gaan lenen, dat moet afgelost worden met rente. Het klopt dat er tegenover de garanties een vergoeding staat, maar als het verkeerd gaat, draait de overheid wel op voor de kosten. Dat het verkeerd kan gaan, illustreert Dexia. Volgens Paul de Grauwe was die bank in feite geworden tot een hefboomfonds dat aan arbitrage deed. In dit geval, inspelen op het verschil tussen de rente op lange termijn en die op korte termijn. Dexia maximaliseerde het risico om een zo hoog mogelijk rendement te halen.

Hadden de banken dan niets geleerd uit de vorige crisis? De terugkeer van de bonussen en variabele lonen deed al het ergste vermoeden. In de VS en het VK zijn stappen gezet om traditioneel en zakenbankieren te scheiden. Niet zo in Europa. Dat de belangrijkste aandeelhouders van Dexia de Gemeentelijke Holding, de Franse Caisse des Dépôts et des Consignations (CDC) en de coöperatieve holding Arco zijn, maakt het eigenlijk nog schandaliger. De gemeentelijke holding werd opgericht in 1996 met de gemeenten en provinciebesturen als aandeelhouder. Arco telt 800.000 particuliere aandeelhouders en heeft de sociale organisaties verbonden met het ACW als referentieaandeelhouders. Het Franse CDC is de voormalige staatspensioenkas die werd aangewend om het aandeelhouderschap van bedrijven te stabiliseren en in Franse handen te houden. De raad van bestuur van Dexia zat vol politici. Wie dacht dat overheden en een coöperatieve vennootschap ethischer zouden bankieren en minder risico's zouden nemen, heeft onderschat in hoeverre zij ideologisch zijn meegegaan in het neoliberale denken. Naar aanleiding van de reddingsoperatie voor Dexia, wellicht een tijdelijke nationalisatie waarvan de kostprijs bij de € 4 miljard zal bedragen en voor € 54 miljard waarborgen (15% van het BBP!), kondigde Moody's reeds aan de kredietwaardigheid van België te verlagen. Niets kosten?

Een communautaire bananenschil

De strekkingen die internationaal bestaan bij de burgerij, bestaan ook in België. Hier wordt dat echter communautair ingekleurd. Besparen op federaal niveau of eerst op regionaal niveau? Het Belgisch kapitalisme baseert zich traditioneel op een historisch compromis tussen burgerij, overheid en vakbondsleiders. De overheid levert de infrastructuur, een gunstig investeringsklimaat en koopt desnoods de sociale vrede af. De burgerij investeert in het optrekken van de productiviteit en wordt beloond met een gunstig fiscaal regime. De arbeiders krijgen een redelijk brutoloon met relatief goede sociale voorzieningen. Aan de kostzijde vergt dat relatief hoge belastingen die echter vooral geïnd worden op arbeid. Voor de arbeiders is dat een draaglijke kost als daar goede sociale voorzieningen tegenover staan. Voor de middenklasse is dat echter een bron voor frustratie. Zij kent de productiviteit niet van

de grote bedrijven, betaalt wel de hogere brutolonen en geniet niet in dezelfde mate van het gunstig fiscaal regime.

De economische marge en daarmee ook de draagkracht van de overheid om haar rol in dit compromis op te nemen is al sinds de crisis van '74-'75 aan het krimpen. Voor de burgerij was dat geen drama. Zij beschikt over de nodige middelen om de opportuniteiten die gepaard gaan met crisis maximaal te benutten. Tijdens de crisis van de traditionele industriële sectoren had ze niet alleen de overheid opgezadeld met verliezen, maar ook via de ontwikkeling van holdings het middel gevonden om haar kapitaal te spreiden over de sectoren. Wat sommigen interpreteren als het verdwijnen van de Belgische burgerij is niets anders dan de nieuwe anticrisis strategie van die burgerij, waarbij ze haar kapitaal nu ook internationaal spreidt, vooral bij de belangrijkste handelspartners. In de eerste 9 maanden van 2011 werden al voor € 20 miljard overnames en fusies door Belgische bedrijven geregistreerd. Het betreft enkel de transacties waarvan het prijskaartje bekend is, in werkelijkheid ligt het aantal nog hoger. Bij de 15 grootste transacties waren er 11 waarin Belgische ondernemingen optraden als koper, al zitten er ook een aantal bij waarvan zowel de koper als het doelwit Belgisch was.

Voor de arbeiders was het wel een drama. Steeds meer mensen deden beroep op de sociale voorzieningen. Uitkeringen voor werkloosheid, pensioenen en invaliditeit werden dikwijls in overleg met de vakbonden schijfje na schijfje afgebouwd om "aan de toenemende vraag te kunnen voldoen". Voor de middenstanders was het eveneens een drama, want zij beschikten niet over en batterij fiscale specialisten, noch over de vereiste kapitalen. Het historisch compromis en de partijen die het vertegenwoordigden, in het bijzonder de CVP, begon af te brokkelen. Bij de arbeiders, vooral in Vlaanderen, kreeg men er stilaan genoeg van om steeds gewaarschuwd te worden voor de besparingswoede, eerst van het blauwe gevaar, dan van het Vlaams Blok en nu weer van de N-VA, terwijl de partijen waarbij de vakbonden aanleunen, CD&V en SP.a al die tijd niet ophielden te besparen. Groen bleek tijdens haar regeringsdeelnames net zomin het besparingsbeleid te bestrijden. Populisme leek wel het verwijt dat men voorbehield voor wie wilde luisteren naar de verzuchtingen van de bevolking. Doordat de vakbondsleidingen voortdurend aan de partijen kleefden die de besparingsmaatregelen doorvoerden en er bijgevolg alternatief noch perspectief vanuit de arbeidersbeweging geboden werd, begonnen veel arbeiders foert te stemmen, zich af te keren, vatbaar te worden voor het verhaal van rechtse populistten.

Bij de middenlagen waren de frustraties ei zo na nog groter. Het perspectief van sociale promotie leek afgesloten, de fiscale voordelen van de burgerij en de hoge productiviteit onbereikbaar. Geen van de twee belangrijkste klassen bood een uitweg, de burgerij niet, maar evenmin de arbeidersbeweging. De middenklasse was op zichzelf aangewezen en begon haar pijlen te richten op de overheid die wel hoge belastingen wilde innen, maar daar niets voor in de plaats bood. Voorts op de profiteurs die wel de voordelen van de sociale bescherming wilden genieten, maar er niet aan willen bijdragen door te werken. Dan op de migranten die de draagkracht van ons sociaal stelsel ondermijnen en op de financiële transfers van Vlaanderen naar Wallonië. De traditionele partijen speelden dat spel mee met hun retoriek over de hardwerkende Vlaming. Voor hen was de onderliggende gedachte om de arbeiders te verdelen en te verzwakken. Niemand antwoordde, geen enkele partij, geen enkele politicus en geen enkele vakbondsleider. Op die manier werd het bedje gespreid voor een partij van de middenklasse gebaseerd op rechts radicaal Vlaams nationalisme.

De CD&V had niet begrepen welk een Frankenstein monster ze daar uit de kast haalde, toen ze de Vlaamse kaart trok vanuit de oppositie voor electoraal gewin. De N-VA zag echter haar kans. De Wever wist dat de CD&V teveel establishment was en teveel ACW om die Vlaamse kaart te blijven trekken, hij wist dat de partij de trein zou moeten lossen. Dat zou het moment worden voor zijn N-VA op basis van een rechts liberaal Vlaams nationalisme. De publieke opinie in Vlaanderen wordt, bij gebrek aan antwoord van de arbeidersbeweging, al enkele jaren gevormd door die middenlagen. Ze hebben zich vastgeklampt aan symbooldossiers die de essentie van hun standpunten best weergeven. Zo willen ze het been toch een keer stijf houden over de kieskring van BHV, ze willen een strenger asiel- en migratiebeleid, maar hun belangrijkste zorg is sociaal economisch. Ze denken in Vlaanderen de besparingen te kunnen doorvoeren die men er op federaal vlak niet door krijgt. De middenklasse was nu sterk genoeg om het traditionele Belgisch compromis waarbij zij steeds

buiten de prijzen viel, te blokkeren. Het leidde het land naar een politieke impasse die vier jaar lang zou aanslepen en waarvan het einde pas in zicht kwam, nadat haar belangrijkste politieke vertegenwoordiger, de N-VA, zich opzij zette.

In Vlaanderen verspreidt men de mythe dat politici in Wallonië en Brussel niet willen besparen. Van de 8.890 werklozen van wie de uitkering geschorst werd tijdens de eerste zes maanden van 2011, waren er nochtans 5.224 in Wallonië, 2.196 in Vlaanderen en 1470 in Brussel. Maar het klopt wel degelijk dat de dominante strekking in Wallonië en Brussel van oordeel is dat toch minstens de schijn moet opgewekt worden dat er op een evenwichtige manier wordt bespaard. Dat komt tot uiting in de nota Di Rupo. (<http://www.socialisme.be/lsp/archief/2011/07/05/nota.html>) Daarin staan een hele reeks antisociale maatregelen gericht tegen de werklozen, die moeilijker toegang krijgen tot een uitkering waarvoor de gewesten een bonus zouden krijgen als ze die schorsen. Werklozen zullen veel sneller terugvallen op een uiterst minimum, vergelijkbaar met een leefloon. Gepensioneerden kunnen een bonus krijgen als ze na hun 65ste blijven werken. Met de hoogte van de pensioenen zullen velen geen keuze hebben. Bruggpensioen wordt nog meer ontmoedigd. In de openbare diensten zou voor nieuwkomers het pensioen berekend worden op basis van de laatste 10 jaar en niet meer van de laatste 5 jaar. In de gezondheidszorg wordt de groeinorm beperkt tot 2% i.p.v. 4,5%. In ruil wil Di Rupo de index behouden en de pensioenleeftijd op 65 jaar.

De nota Di Rupo betekent "een belastingtsunami", beweren patroonsorganisaties en liberalen, N-VA op kop. Ze viseren het voorstel voor een tijdelijke belasting van 0,5% op vermogens boven de € 1,25 miljoen na aftrek van het gedeelte bestemd als woonhuis of voor de beroepsactiviteit. Zonder vermogenskadaster of opheffing van het bankgeheim is dat trouwens onuitvoerbaar. Voorts het plafonneren van de notionele intrestaftrek op 3% i.p.v. 3,42% en vooral de afschaffing van de overdraagbaarheid naar de volgende jaren. KMO's zouden trouwens een half procent extra mogen aftrekken. Dat de fiscale vrijstelling op spaarboekjes voortaan wordt verrekend via de belastingsaangifte, is een overbodige maatregel, net als het optrekken van de roerende voorheffing op rente van 15 naar 20%, die eveneens vooral kleinere spaarders zal treffen. Het zal misbruikt worden om de legitimiteit van alle maatregelen te ondermijnen. Een meerwaardebelasting van 25% bij verkoop van effecten tussen één en acht jaar na aankoop, en vooral van 50% bij verkoop binnen een jaar, viseert winsten uit speculatieve beleggingen, maar de maatregel wordt ondermijnd door toe te staan dat minwaarden worden verrekend op het bedrag van belastbare meerwaarden.

Dat stelt allemaal niet zoveel voor. Onvoldoende om de vakbonden de antisociale maatregelen te doen slikken. Maar vergeleken bij wat de rechtse meerderheid van Vlaamse politici wenst, is het heel wat. In Wallonië en Brussel kunnen ze daarvoor enkel bij de MR terecht. Een paar jaar geleden waren er nog die dachten dat het afgelopen was met de PS en dat de MR zou overnemen, dat Reynders zelfs de eerste Franstalige premier zou worden sinds Van den Boeynants in '79. Dat een rooms blauwe coalitie in de steigers stond. Dat BHV nooit gesplitst zou worden zonder uitbreiding van Brussel en dat in tegenstelling tot het kartel CD&V/N-VA, de MR, die in '93 gevormd werd uit een fusie van PRL en FDF na al die jaren niet meer uiteen gehaald kon worden. Dat een splitsing van België binnen de 5 jaar (dat was in 2007) op de agenda stond en dat we op een of ander manier zouden ontwaken in een confederatie. Het is altijd goed om de oude argumenten nog eens te overlopen aan de hand van de reële gebeurtenissen.

We moeten nog even geduld uitoefenen, de regering is er nog niet en er kan dus nog een kink in de kabel komen. Maar de prijs van een mislukking wordt stilaan zo hoog dat er al heel wat moet verkeerd gaan om de vorming van die regering tegen te houden. Als die er komt, belanden we bij de klassieke tripartite, eventueel aangevuld met de groenen. Die regering zal geleid worden door Di Rupo en dus niet door Reynders. Reynders heeft zijn laatste kans daartoe verspeeld met de aankondiging van het vertrek van Letierme naar de OESO. Uitstel van de staats hervorming en uitbreiding van de bevoegdheden van de regering in lopende zaken, werd daardoor zo goed als onmogelijk. BHV wordt gesplitst, niet onverwijld en ook niet geheel zonder compensaties, maar evenmin met een uitbreiding van Brussel. De PS blijft de dominante politieke partij in Wallonië. Het uiteenvallen van MR was zeker niet vergelijkbaar met dat van het kartel CD&V/N-VA, maar de praktijk heeft bewezen dat de opdeling in de oude formaties wel degelijk mogelijk was. Op kapitalistische basis is het op lange termijn

onmogelijk om België overeind te houden. Een fluwelen splitsing is echter uitgesloten zolang daar noch in de arbeidersbeweging, noch in de burgerij een afgetekende meerderheid voor bestaat.

De 6de staatshervorming die eraan zit te komen is belangrijk, buitengewoon belangrijk volgens Wilfried Martens. Ze kwam er na de langste politieke crisis uit de Belgische geschiedenis, maar Copernicaans is ze niet. We zijn nog niet ontwaakt in een confederatie. Het is een typisch Belgisch compromis geworden, waarbij beide taalgemeenschappen het kunnen voorstellen alsof ze zaken hebben binnen gehaald. Deze keer heeft het wel veel langer geduurd dan ooit, bij de 500 dagen en dat nadat in 2007 ook al eens 194 dagen nodig geweest waren om een regering te vormen. Dat komt doordat de middelen ontbreken waarmee staatshervormingen doorgaans gesmeerd worden. Vlamingen kunnen er prat op gaan de kieskring BHV gesplitst te hebben met een minimum aan compensaties. Franstaligen kunnen dan weer uitpakken met het feit dat in de 6 faciliteitengemeenten op Brusselse lijsten gestemd kan worden. Bij niet benoeming kunnen de burgemeesters in beroep gaan bij de tweetalige Algemene Vergadering van de Raad van State, door FDF'er Damien Thiéry een Russische roulette genoemd. Hoewel ze tijdelijk het verstikkende gewicht van het communautaire opbod kan helpen tillen, zal ook de 6de staatshervorming niet leiden tot blijvende communautaire pacificatie. Integendeel, het verloop van de onderhandelingen en het uiteindelijke akkoord bevatten al talloze ingrediënten voor nieuwe communautaire uitbarstingen.

Communautaire scherpstijpers zullen de frustraties over het gebrek aan middelen maximaal aangrijpen om de spanningen op te drijven. Het feit bijvoorbeeld dat bij de overheveling van het arbeidsmarktbeleid slechts 90% van de bijhorende middelen mee werden geschoven. In Vlaanderen zal de € 461 miljoen die is voorzien voor de herfinanciering van Brussel, worden voorgesteld als een blanco cheque waardoor Vlaamse sociale voorzieningen de nodige middelen ontberen. De overgangsfase in de nieuwe financieringswet waarbij Brussel en Wallonië gedurende de eerste 10 jaar gecompenseerd worden voor de opgelopen achterstand, zal vertaald worden naar een transfer van Vlaamse middelen naar Wallonië en Brussel. In Brussel zal het FDF het gebrek aan middelen in het onderwijs, in sociale huisvesting en aan tewerkstelling uitleggen als een toegeving teveel aan Vlaanderen. Het FDF zal mogelijk ook het gebrek aan middelen in Wallonië een communautaire vertaling trachten te geven. Bevrijd van de drang om aanvaardbaar te zijn bij het establishment, kan het FDF eigen mobilisaties opzetten in de rand, bijvoorbeeld tegen de omzendbrief Peeters, naar aanleiding van de benoeming van de burgemeesters of zelfs om bepaalde sociale voorzieningen te eisen. Het is ook niet uitgesloten dat het FDF Franstalige lijsten, mogelijk onder de noemer UDF, Union des Francophones, tracht in te dienen in de kieskring Leuven, wat langs Vlaamse kant dan weer zal uitgelegd worden als een provocatie.

Wordt het FDF een Franstalige N-VA? Ze zouden het wel willen, maar het is niet echt waarschijnlijk. Er bestaat naast een Belgisch nationaal gevoel, wel zoiets als een samenhangigheidsgevoel, zowel in Wallonië, als in Brussel en onder Franstaligen, maar geen nationaal gevoel zoals in Vlaanderen. We moeten daar trouwens aan toevoegen dat dit Vlaams nationaal gevoel zich doorgaans niet vertaalt in een anti-Belgisch gevoel. Elke nieuwe peiling bevestigt dat. Zelfs na 4 jaar communautaire discussies is nog maar 22% van de Vlamingen resoluut voor onafhankelijkheid, 75 procent heeft liever dat België niet verdwijnt en 42% van de Vlamingen is resoluut tegen onafhankelijkheid. De N-VA baseert zich vooral op de frustraties van een middenklasse die zich belemmerd voelt in haar drang naar sociale promotie. Haar programma is rechts liberaal en Vlaams, maar ze is er tijdelijk in geslaagd het gebrek aan alternatief vanwege de arbeidersbeweging electoraal in haar voordeel om te buigen. Het is niet uitgesloten dat ook het FDF met een retoriek tegen besparingen een deel van de arbeiders kan aanspreken. Na 18 jaar deelname aan de MR en dan nog wel aan de meest rechtse variant ervan, zal dat niet meteen geloofwaardig over komen. Bovendien is het sociale gewicht van de middenlagen in Wallonië, en in mindere mate Brussel en de rand, niet vergelijkbaar met dat in Vlaanderen.

De zwaarste besparingsoperatie ooit

Al bij al presteert de Belgische economie vrij goed. Volgens de Financial Times omdat de regering in lopende zaken geen drastische besparingen op het getouw kon zetten. Eerder had

België de Grote Recessie ook al beter dan de meeste landen verteerd. Dat was toen vooral te wijten aan de zogenaamde "automatische stabilisatoren", waarmee de sociale zekerheid en de loonindexering bedoeld worden. De groei van de belangrijkste handelspartners, Duitsland in het bijzonder, speelt uiteraard ook een belangrijke rol. Samen met het verstikkende effect van de communautaire patstelling en de politieke crisis verklaart dit waarom het bewustzijn in België nog niet is omgeslagen zoals in Engeland, maar dat kan zeer snel veranderen.

Het instituut voor nationale rekeningen waarschuwt: "er zijn aanzienlijke negatieve risico's. Ten eerste het restrictiever beleid in verschillende eurolanden kan sterk wegeen op de economische groei. Ten tweede kunnen de gezinnen en de ondernemers nog terughoudender worden indien de onrust over de Europese schulden crisis aansleept of uitbreidt". Dat dit ernstig genomen moet worden, werd geïllustreerd door het feit dat Letorme al sinds december vorig jaar een noodscenario, een financieel rampenplan, inclusief noodspeech, had klaarliggen voor het geval paniek zou ontstaan op de markten. In zo een explosieve situatie kan de minste aanleiding een omslag teweeg brengen.

Het rampenplan bevat de klassieke recepten: opbouw van de werkzaamheidsgraad, een hervorming van de pensioenen en een versnelde afbouw van de staatsschuld. Er wordt ook heel precies becijferd hoe de staatsschuld 'intern' gefinancierd zou kunnen worden, met de spaargelden van de Belgen. Zo een ramp is geen eventualiteit, maar eerder een waarschijnlijkheid. In dat geval zal de nota Di Rupo niet volstaan. Maar ook zonder rampen staat het land voor de stevigste besparingsoperatie uit haar geschiedenis. Om in 2015 opnieuw een begroting in evenwicht te hebben zou volgens het monitoringscomité, een groep van hoge ambtenaren die de begroting opvolgt, € 23 miljard moeten bespaard worden, waarvan maar liefst € 10,2 miljard in de loop van 2012. We lopen nochtans systematisch voor op het uitgestippelde begrotingspad. In 2010 bedroeg het tekort 4,6% van het BBP in plaats van 4,8%, en in 2011 zouden we uitkomen op een tekort van 3,3 tot 3,5%, afhankelijk van de bron, maar hoe dan ook veel beter dan het vooropgestelde streefcijfer van 4,1%. Door de vertraging van de groei in 2012 zouden we bij ongewijzigd beleid echter op een tekort van 5,5% uitkomen, terwijl de regering zich intussen verbonden heeft het te reduceren tot 2,8%. Dat zou dus moeten via de maatregelen vervat in de nota Di Rupo.

Dat is dus die nota waarvan men verklaarde dat ze een formateursnota was, niet die van een PS voorzitter. Di Rupo had immers zowat alle "taboes" van de socialistische achterban overboord gegooid. Al snel besepte de rechterzijde echter dat dit een zwakgebod was en dat er misschien wel meer uit te halen viel. Zwakheid zet immers aan tot agressie. Vandaar dat we de vraag legitiem kunnen stellen of het rapport van het monitoringscomité niet juist bedoeld is om nog straffere maatregelen op tafel te gooien. Volgens VLD minister van begroting Vanhengel moet ons land de aanbevelingen van de Europese Commissie ter harte nemen. Dat zijn toch wel toevallig dezelfde als die van het monitoringscomité: de hervorming van de loonindexering en het optrekken van de effectieve pensioenleeftijd. Het kon zo uit de mond rollen van de uittredende regering, die het hen trouwens ongetwijfeld heeft ingefluisterd. Hoe anders zou de Europese Commissie er bij komen om een "hervorming" te eisen van de loonindexering en niet botweg de afschaffing? Of waarom anders zou de Commissie het hebben over het optrekken van de "effectieve" pensioenleeftijd, terwijl ze overal in Europa het optrekken van de wettelijke pensioenleeftijd bepleit?

De patroons beweren steeds dat hoge loonkosten de concurrentiepositie ondermijnen. Vandaar de loonnorm en het pleidooi om de automatische indexering van de lonen af te toppen. Deze zomer werd die mythe onderuit gehaald door niemand minder dan Fons Verplaetse, eregouverneur van de Nationale Bank. Op basis van een vergelijkende studie besloot hij: "De cijfers tonen duidelijk aan dat er zeker geen positief verband bestaat tussen de loonkosten en het verlies aan marktaandeel." Het verlies aan marktaandeel wijt hij aan een complex geheel van elementen, met onder meer de verkoopprijstrategie en meer structurele elementen als onderzoek en ontwikkeling, innovatie en ondernemerschap. Lagere lonen leiden tot het krimpen van de eigen markt. Gezien export gemakkelijker is naar landen waaruit men zelf importeert, ondermijnt dit ook de eigen exportpositie. De patroons beweren ook dat de automatische loonindexering een loon-prijsspiraal, ook wel tweederonde-effecten genoemd, op gang zou trekken. Dat we de prijsstijgingen dus aan onszelf te danken hebben. In een dossier over de oorzaken van de hoger dan gemiddelde inflatie in België, hebben we al aangetoond dat de loonindex daar niets mee te maken heeft. Niets houdt de patroon tegen

om de prijzen te laten zakken en met wat minder winst genoeg te nemen. Maar nog nooit heeft de vrees voor inflatie een kapitalist tegen gehouden zoveel mogelijk winst op te strijken. (http://www.marxisme.be/nl/index.php?option=com_content&view=article&id=833:prijsstijgingen-een-socialistisch-antwoord&catid=1:belgie&Itemid=16)

Nog volgens het patronaat moeten we langer werken want we leven nu eenmaal langer. Wat daarbij systematisch verzwegen wordt, is dat we ook meer produceren in de periode dat we werken. Tussen 1964 en 2002 is onze productiviteit met 215% toegenomen. De werkdruk en de stress zijn fors toegenomen, waardoor het voor velen niet haalbaar is om langer dan 60 of 65 te werken. Bovendien is het pensioenbedrag in verhouding tot de lonen voortdurend afgenomen. Een gemiddeld pensioen bedraagt nog slechts 60% van het laatst verdiende loon. De vereiste loopbaan voor een volledig pensioen wordt voortdurend verlengd. Het aantal gelijkgestelde periodes wordt afgebouwd. Op die manier verplicht men werknemers om extra bij te dragen via tweede en derde pijlers, om toch maar aan een behoorlijk bedrag te geraken. Wie langer wil werken, kan een bonus krijgen, maar voor velen zal dat geen vrije keuze zijn. Een op de vier gepensioneerden zit immers onder de armoedegrens. De daling van het wettelijk pensioen en de verdere productiviteitsstijgingen zorgen ervoor dat het totale budget voor pensioenen tegenover het BBP de komende jaren niet zal toenemen. Het patronaat pleit voor het optrekken van de uitstapleeftijd, maar is er wel snel bij om brugpensioen toe te passen bij herstructureringen. Het gaat de werkgevers niet zozeer om de pensioenleeftijd, maar wel om het verder afbouwen van het wettelijk pensioen en de sociale zekerheid.

Jarenlang heeft de burgerij haar politiek doorgevoerd door het op een akkoordje te gooien met de vakbondsleiders. De kosten werden doorgaans afgewenteld op de overheid en de sociale zekerheid. Zo werden tussen 1998 en 2009 liefst 93.000 banen gecreëerd via fors gesubsidieerde dienstencheques. In de non-profit werden in diezelfde periode 154.000 banen gecreëerd en in de overheidssectoren 102.000. Er zijn nu 828.000 ambtenaren, 20% daarvan federale, maar die namen sinds juni 2008 met 10.000 af. In de gewesten, provincies en gemeenten blijft het aantal ambtenaren echter toenemen. In Vlaanderen wordt benadrukt dat 36 procent van de Waalse werknemers ambtenaar is, tegen 30 procent voor Vlaanderen en bijna 32 procent voor Brussel. Knack publiceerde in april een andere benadering, waarbij niet het aantal ambtenaren in het totaal aantal werknemers, maar op de totale bevolking werd bekeken. Daaruit blijkt dat voor elke 100 inwoners Vlaanderen 10,02, Wallonië 9,72 en Brussel slechts 6,5 ambtenaren telt. Je kunt de overheid natuurlijk niet alle inkomsten ontnemen en tegelijk laten opdraaien voor alle kosten.

Voor het patronaat en de politici komt het er bijgevolg op aan het aantal ambtenaren terug te dringen, bijvoorbeeld door gepensioneerden niet te vervangen. Bij de federale overheid zou maar liefst 50% al boven de 50 jaar zijn. Die niet vervangen zou al een flinke besparing zijn. Wat dat aanricht in de dienstverlening zal het patronaat worst wezen. Die ambtenaren zijn er echter niet zomaar bij gekomen. Het federaal agentschap voor de voedselveiligheid bijvoorbeeld, bestond vroeger niet. De asielproblematiek was minder acuut, ook dat vereist bijkomende ambtenaren. Milieuambtenaren, dat bestond ook niet. Bedrijven hebben steeds meer behoefte aan geschoold personeel. Ze zouden nogal opkijken indien we hen de uitstroom uit het onderwijs van de jaren '70 afleverden. Voor meer kennis zijn meer leraars vereist en als iedereen langer naar school gaat, hoort daar ook infrastructuur bij. De bevolking wordt ouder en gelukkig ontwikkelt onze medische kennis, maar ook dat vergt extra middelen en personeel. Er ontstaan nieuwe vormen van criminaliteit die andere vaardigheden voor politiemensen vereist. De fiscale spijstechnologie bestrijden vergt specialisatie en inspecties op het terrein, al denk ik dat dit zowat de enige openbare dienst is waarvan het patronaat geen grotere efficiëntie wenst.

Vakbondsleiders onder druk

Het tijdperk waarin de vakbondsleidingen via een compromis het ergste konden afwenden en desnoods beroep doen op de overheid, loopt ten einde. De vakbondsleidingen zouden wel willen. Ze illustreerden dat door hun handtekening te plaatsen onder het voorontwerp van interprofessioneel akkoord bij de jaarwisseling. De marge die de burgerij wil toestaan is echter zo smal dat de vakbondsleiding het niet meer aan de basis verkocht krijgt. De top van ABVV en ACLVB werden door hun achterban terug gefloten. Ze konden niet anders dan

actiedagen en een nationale betoging op 24 maart organiseren. Van de metaalbond kregen ze te horen dat het deze keer geen zondagswandeling mocht zijn. Het apparaat van het ACV slaagde er nog in een meerderheid aan de basis om te keren in een minderheid in de structuren. Ze organiseerden op 24 maart hun eigen actie, in dit geval aan de instellingen van mini-Europa op de Heizel. Een week later mobiliseerde LBC op haar eentje een veelvoud aan militanten van de non-profit. De boodschap kwam aan.

Beide vakbonden hebben intussen laten weten dat ze niet zullen aanvaarden dat er aan de index wordt geraakt. Anne Demelenne noemt de loonindexering "onze triple A", verwijst naar Krugman, Stiglitz en Lagarde om te pleiten tegen "harde" besparingen. Ze vindt de nota Di Rupo onaanvaardbaar, maar gaat er vanuit dat die er is gekomen onder druk van rechts. Kortom Demelenne is helemaal mee in de retoriek van besparen ja, maar niet ten koste van de groei. Ze zou zich naar verluidt in een interne vergadering hebben afgevraagd of het ABVV niet moest pleiten voor de invoering van Europese obligaties, maar werd daarin niet gevolgd. "Zij die extravagante bonussen uitbetalen leggen een bom onder het sociaal overleg", verklaarde Rudy De Leeuw begin april nog stoer. Dat was toen de SP.a zich rond dat thema profileerde bij monde van Bruno Tuybens. Een maand later bleek die zelf tien jaar geleden een bonus van € 250.000 te hebben ontvangen bij KBC. De Leeuw had beter moeten weten, Tuybens is niet de enige SP.a'er die over de schreef gaat. Oud-minister Luc Van den Bossche krijgt jaarlijks € 700.000 voor zijn voorzitterschap van Brussels Airport Company (BAC). Voor hem kwamen onder andere ook Norbert De Batselier en Steve Stevaert in opspraak.

Bij het ACV luidt het dat als men aan de index raakt, de sociale vrede in gevaar is. Claude Rolin benadrukt dat de index dient om de koopkracht te beveiligen, niet als middel voor herverdeling. Over besparingen zegt hij "niet om het even hoe". Over de nota Di Rupo dat het ACV de uitkeringsgerechtigden niet in de steek zal laten, maar dat er ook goede dingen in staan. Volgens het ACV heeft het generatiepact trouwens wel gewerkt. Volgens nationaal secretaris Ann Van Laer is sinds 2005 het aantal 50-plussers met en baan toegenomen met 217.000. De werkgelegenheidsgraad bij 55-plussers is al hoger dan de doelstelling van het Generatiepact. Het aantal ouderen dan 58 jaar dat niet beschikbaar moet zijn voor werk, is gezakt van 53.000 naar 2.294. Bovendien worden de regels voor bruggensioenen de komende jaren nog strenger en zijn de werkgeversbijdragen voor jonge 50-plussers aanzienlijk verhoogd. Ze besluit dat het ACV wel en tandje bij wil steken, maar dan enkel na een echt debat dat ook oog heeft voor werkonzekerheid van jongeren, allochtonen en mensen met een handicap. Dat ACV Transcom voorzitter Michel Bovy intussen is overgestapt als nieuwe directeur-generaal strategie en coördinatie van de NMBS, zal de vakbond geen goed doen.

De vakbonden beschikken nog steeds over een enorme kracht. Zij zijn de belangrijkste dam tegen een splitsing van de sociale zekerheid, die zonder enige twijfel een snelle afbraak zou betekenen. Hun mobilisatiekracht blijft ongeëvenaard. Ze zijn echter totaal geïntegreerd in het staatsapparaat. Actie dient uitsluitend om hun positie in de overlegorganen te ondersteunen. Een goede beurt in de media en de steun van enkele politici, vinden ze belangrijker dan een stevige mobilisatie. Aan de basis is men zich bewust van de potentiële kracht. Men zou die graag gebruiken en de patroons en politici tot wat meer inschikkelijkheid aan te porren, maar de vakbondsleiding verkiest daarvoor onderhandelingen en lobby. Dat verklaart waarom ze mobilisaties meer saboteert dan ze te organiseren. Een militant van ons formuleerde het ooit als volgt: de vakbondsleidingen nemen minder tijd om een nationale betoging te organiseren of een nationale staking dan de doorsnee arbeider neemt voor zijn verjaardagsfeestje. Dat leidt tot frustratie.

Bovendien komen die vakbondsleidingen ons systematisch de les lezen om de progressieve partijen te steunen om de rechtse besparingsmachine tegen te houden. Maar intussen ondergaan we wel al jarenlang besparingen door die 'progressieve partijen'. In de komende periode komt daar nog een dimensie bij. Als de vakbonden blijven rekenen op sociaaldemocraten, christendemocraten en/of groenen, krijgt de meest liberale van alle Vlaamse partijen, de N-VA de kans zich op te stellen als enige partij die het echt opneemt tegen de besparingen die ons federaal worden opgelegd. In Brussel en Wallonië dreigt, weliswaar rekening houdend met wat we hierboven schreven, het FDF een soortgelijke positie in te nemen. Bovendien zullen wederzijdse provocaties door die communautaire partijen een wig drijven in de nationale solidariteit.

Het is deels de aanloop naar de sociale verkiezingen, de zogenaamde soldenperiode om delegees af te danken, maar ook de voorbereiding op grotere sociale spanningen, die de talloze afdankingen van vakbondsafgevaardigden verklaart. Het is schandalig dat de vakbondstop de strijd hiertegen overlaat aan de sectoren, de gewesten, de bedrijfsdelegaties en soms gewoon aan de afgevaardigde zelf. Voor het patronaat is dat een vrijgeleide. Van De Leeuw, Demelenne, Rolin, Cortebееck en diens opvolger Marc Leemans wordt niet verwacht dat ze aan ieder piket verschijnen voor een beleefdheidsbezoekje, dat mag wel, maar vooral dat ze ordewoorden geven waarmee we de strijd kunnen aanvatten en winnen. Toen de regeringsonderhandelaars het statuut van het personeel van Net Brussel wilden uithollen door ze als onderdeel van het akkoord over de hervorming van Brussel over te hevelen van het gewest naar de gemeenten, trokken de arbeiders woedend de straat op. Voor de 540 personeelsleden zou dit immers een verlies van € 150 per maand kunnen betekenen. Bovendien vrezen ze voor privatisering.

ACOD en ACLVB erkenden in allerijl de actie met een stakingsaanzegging, maar het was niet hun initiatief. De arbeiders beslisten het ophalen van huisvuil te staken en bezetten de centrale kruispunten. Vuilnis werd in brand gestoken. De invalswegen slibden dicht. De arbeiders trokken naar het gebouw van de Brusselse regering en bekogelden het met eieren en stenen. Urenlang werd het centrum van Brussel geblokkeerd. De actie haalde de hele dag het nationale nieuws. "Hoe moeten we het dan doen? Moeten we doodleuk een beetje wandelen, een picknickje doen of zo. We moeten tonen dat we kwaad zijn. Het zijn geen kinderen die hier op straat staan" vertelde een arbeider op TV Brussel. Dit illustreert hoe snel het kan gaan. Bij Net Brussel werken trouwens zowel Nederlandstaligen als Franstaligen, Belgen en allochtonen. De bevoegde Brusselse staatssecretaris, Emir Kir, liet snel weten dat het statuut gegarandeerd blijft en privatisering niet op de agenda staat. Dat is, na de metallo's op 24 maart, de tweede maal dat arbeiders laten verstaan dat ze geen genoegen nemen met een stadswandeling.

"Als op elke aangekondigde hervorming zo heftig wordt gereageerd, gaan we nooit een stap vooruit komen." Klaagde Karel Van Eetvelt van UNIZO. "Een wilde staking, laat staan een politieke staking zoals nu, zonder aankondiging of voorafgaande verzoeningspoging is onverantwoordelijk. Het komt het imago van de vakbond ook zeker niet ten goede". Van Eetvelt stuurt aan op een inperking van het stakingsrecht of toch minstens de inbedding ervan in controleerbare kanalen. Want dat wordt de inzet voor het patronaat: waar het kan een minimumdienst en zoveel mogelijk het stakingsrecht onderwerpen aan strakke regels waardoor potentiële stakers al bij voorbaat ontmoedigd worden. De actie van de Brusselse huisvuilophalers was een ernstige waarschuwing. Van Eetvelt kan zich meteen een beeld vormen van de druk waaronder de vakbondsleiders zullen te staan komen als de besparingen nog meer pijn gaan doen. Ze zullen wellicht wijzen op de moeilijkheden om deze regering tot stand te brengen, op de gevaren verbonden aan de val ervan, op de dreiging van de N-VA voor de stabiliteit van het land, voor het behoud van de solidariteit en voor de sociale zekerheid. Ze zullen opnieuw de kaart trekken van het minste kwaad. Op sommige lagen zal dit effect hebben, maar bij anderen is die optie intussen tot op de draad versleten.

Bevriende partijen kijken andere richting uit

Hoezeer de vakbondsapparaten zich ook mogen vastklampen aan hun bevriende politieke organisaties, het wordt steeds moeilijker. De Vlaamse draai van de CD&V en het feit dat de vertegenwoordigers van het ACW een na een het schip verlaten, maakt het voor het ACV steeds moeilijker om de bevoorrechte relaties met de CD&V aan de achterban uit te leggen. Er is nog steeds een zuilgetrouwe laag, maar het zelfvertrouwen van die laag om anderen in de zuil te introduceren en te integreren neemt af. Steeds meer militanten aan de basis hebben met die zuil nog weinig affiniteit. Bovendien liggen de verschillende centrales voortdurend met elkaar in de clinch. Vooral LBC verkeert in een permanente staat van koude oorlog met de ronduit schandalige manoeuvres die de ACV koepel hanteert. Strijdbare en actieve militanten die hun basis ook echt mee krijgen, zijn daarvoor onmisbaar. Vandaar de ruimte die wordt toegestaan aan strijdbare middenkaders om de belangen van hun leden te verdedigen.

Bij het ABVV wordt de houding van de vakbondsleiding ten aanzien van de bevriende partij stilaan een klucht. De hypocrisie van de partijtop, het parvenu gehalte en de arrogantie ten

aanzien van de vakbond, inclusief haar leiders tart iedere verbeelding. Wat het ABVV ook onderneemt, de arbeiders gaan niet terug naar die partij. Het is niet die ene zwaluw, ook al eentje met een geurtje, Daniël Termont, die de arbeiders massaal naar de SP.a zal lokken, toch niet buiten Gent. De partijafdelingen zijn op sterven na dood. De vakbondsleiding geeft dat niet toe, maar ze begrijpt het ook wel. Vandaar haar relatief opener houding ten aanzien van wat zich links van de SP.a bevindt. Als de regering morgen uitpakt met het type besparingen dat op til staat, zelfs al is het in de vorm van de nota Di Rupo, dan zal die kloof zich verder uitdiepen. De vakbondsleidingen, zowel van ABVV als van ACV, begrijpen dit ook wel. Ze beginnen voorzichtig op meerdere paarden te wedden. Bij het ACV heet dit dat er meerdere politieke vrienden kunnen zijn, naast die van de CD&V. Bij het ABVV heeft men even in de richting van de andere "progressieve partij" gegluurd. Bij de vakbondsbasis in Vlaanderen slaan de groenen echter niet aan.

De PVDA heeft dat begrepen en probeert nu eveneens een plaatsje te veroveren in de ooghoeken van de vakbondsleidingen. De tijd dat ze zei dat er geen behoefte was aan een nieuwe arbeiderspartij, maar aan een communistische partij ligt al ver achter de rug. Ze probeert nu kost wat kost in beeld te komen en nam daarvoor zoals de traditionele partijen een publiciteitsbureau onder de arm. Qua programma en stijl probeert ze redelijk en dynamisch over te komen, met spectaculaire acties, tegen Electrabel bijvoorbeeld. Zolang het maar binnen de perken blijft van wat voor de vakbondsleiders en het publiek van progressieve artiesten aanvaardbaar is. Traditionele PVDA-eisen zoals de nationalisatie van de farmasector of de banken en de holdings, ruimen plaats voor een model van openbare aanbestedingen, het zogenaamde kiwimodel en een openbare bank. In de energiesector heet dat dan een verlaging van de BTW. Voortaan geen woord kritiek meer op de rol van de vakbondsleiders, want die zouden wel eens kunnen afmelden als spreker op partijevenementen zoals Manifiesta. Partij en vakbonden, en bij uitbreiding de sociale bewegingen, heten nu twee zaken die men gescheiden moet houden. Die dubbelzinnigheid leidde tot de schandalige capitulatie van de PVDA bij de uitsluiting van alle vijf de secretarissen van BBTK/Setca industrie BHV.

Nieuwe partij van de arbeid

De PVDA heeft de slogan voor een nieuwe arbeiderspartij verkeerd begrepen. Wij verstaan daaronder een strijdpartij die alle stromingen die bereid zijn de strijd tegen de besparingen aan te gaan, wil verenigen. Een partij dus voor eenheid in actie, die tegelijk ruimte voorziet voor debat, ook door publiek georganiseerde strekkingen. Het programma van een dergelijke partij zou wellicht reformistisch zijn, zeker zolang de beweging niet tot andere inzichten is gebracht door de concrete ervaring van massastrijd. Het bestaan ervan zou arbeiders en jongeren echter een belangrijk instrument opleveren. De oriëntatie op actie en de ruimte voor debat zou actieve betrokkenheid bevorderen en er echt een werkinstrument van maken. Uiteraard zijn daar gevaren aan verbonden. Ruimte voor debat mag niet ontaarden in een slagveld van ideeën, net zoals eenheid in actie niet misbruikt mag worden om de politieke vrijheid aan banden te leggen. Het komt erop aan een juiste balans te vinden door de essentie te onderscheiden van bijzaak.

De PVDA heeft dat zo echter niet begrepen. Ze heeft de fabel die ze destijds verspreidde over onze oproep, dat we een nieuwe SP wilden creëren, voor waarheid aangenomen. Ze wil zelf die nieuwe arbeiderspartij worden, maar dan wel in de monolithische reformistische versie, waar van de partijbasis niet verwacht wordt dat ze oncontroleerbare initiatieven neemt en deelneemt in het beslissingsproces, maar enkel dat ze aanwezig is op de partijfeesten en stemmen aanlevert. Zolang de klasse niet in beweging komt en partijen niet op het terrein zelf worden uitgetest, kan de PVDA overkomen als het best beschikbare aanbod voor wie genoeg heeft van de retoriek van het minste kwaad. Daarvoor is de partij tot alles bereid, inclusief verkleuring. Rode neuzen en frietrevoluties, het kan niet ludiek genoeg zijn. Voorwaarden voor lidmaatschap zijn quasi onbestaande. Een sms en vaag linkse of belgicistische opvattingen volstaan. De aantallen tellen, niet de kwaliteit, ook in hun jongerenwerk.

Ze zullen op die manier wel een aantal zeer strijdbare en standvastige arbeiders en jongeren aantrekken. Het in stand houden van de brede periferie, zal echter het grootste deel van hun energie opsloppen. Toenemende organisatorische taken zullen het politieke steeds

meer naar de achtergrond duwen. Er zullen steeds nieuwe ludieke acties moeten uitgedacht worden, steeds meer films en feesten, die steeds groter worden. Bij tegenslag of als er ooit tegen de stroom in gevaren moet worden, dreigt die brede periferie af te haken en de demoralisatie in te zetten. Het grootste deel van de periferie van de PVDA is aangetrokken door de mogelijkheid om electoraal te scoren. Dat zal de dynamiek om de aandacht vooral daarop te richten alleen maar bevorderen. De nieuwe achterban zal aansturen op deelname aan coalities zodra dat kan op het niveau van districtsraden of gemeenteraden, "om een deel van het programma te realiseren". De huidige leiding is daarvoor gewonnen. Met de toegevingen waartoe ze bereid is om mee in beeld te mogen als graadmeter, zal de prijs voor deelname aan coalities niet veel soeps zijn.

In Wallonië en Brussel spelen zich dezelfde processen af als in Vlaanderen. CdH is al lang niet meer de enige bevriende politieke partij van het MOC. PS en Ecolo zijn dat net zo goed. In onze congresstekst van 2010 wezen we erop dat het proces van verburgerlijking zich ook in de PS afspeelt, maar dat die partij niet in dezelfde mate als de SP.a aan krediet ingeboet heeft bij de syndicale achterban. De PS kon zich jarenlang verschuilen achter "l'etat CVP" en later achter het feit dat ze geconfronteerd was met een rechtse Vlaamse meerderheid. Ondanks haar systematische regeringsdeelname kon ze zich steeds blijven profileren als oppositie. Het overhevelen van bevoegdheden naar de gewesten speelt de partij in die zin parten. Niet toevallig is het net in het onderwijs dat Ecolo erin slaagde een positie op te bouwen. In onze tekst van 2010 wezen we ook op een ander fenomeen, namelijk dat de Waalse arbeidersklasse zich nooit heeft willen laten insnoeren in een partijpolitiek korset. We verwezen naar de anarcho-syndicale tradities en hoe dat ruimte creëerde in de vakbonden om de PS te bekritisieren. Het zorgde er ook voor dat radicaal links in Wallonië historisch sterker stond dan in Vlaanderen op electoraal vlak, terwijl dat organisatorisch dikwijls net andersom was.

De reactie van de PTB is er bijgevolg quasi identiek als die van de PVDA in Vlaanderen. Het programma en de stijl zijn nauwelijks verschillend. De partij beschikt er vermoedelijk over meer strijdbare syndicale militanten. Dat is op zich een weerspiegeling van de grotere vrijheid van kritiek in de vakbonden. Het zou de PVDA op termijn wel eens problemen kunnen opleveren wanneer het tot een confrontatie komt tussen vakbondstop en vakbondsbasis. Ook hun Franstalig jongerenwerk lijkt wat minder apolitiek dan in Vlaanderen. Het weerspiegelt wellicht de politieke atmosfeer van het afgelopen jaar, die onder Franstaligen zonder twijfel gunstiger was voor links dan onder Nederlandstaligen. Het gaat hier echter om nuances, niet om een fundamenteel verschillende benadering. In Wallonië en in mindere mate in Brussel, spelen de historische tradities in het voordeel van wat zich links van de PS bevindt en ook het feit dat het voor de PS steeds moeilijker wordt de verantwoordelijkheid voor de besparingen van zich af te schuiven. Het is echter in Vlaanderen dat de ruimte op links het grootst is en waar een electorale doorbraak van links wellicht eerst mogelijk wordt.

Nieuwe arbeiderspartij

De PVDA is niet meteen het beste instrument om de ruimte op links te vullen. De partij draagt een afgrijselijk verleden met zich mee, dat velen tot vandaag blijft afstoten. Indien de vakbonden of een belangrijk segment ervan een oproep zou lanceren om een arbeiderspartij te vormen zou dat een ongelooflijk succes kennen. Het aanvankelijk enthousiasme voor Sleenckx of nu voor De Bruyn illustreert hoe velen hunkeren naar een breder, meer open links alternatief. De uitslag van het Front des Gauches in de federale verkiezingen van 2010, ondanks haar organisatorische zwakte en relatief gebrek aan bekendheid bevestigt ditzelfde gevoel in Wallonië en Brussel. We hebben in eerdere teksten uitvoerig uitgelegd waar het mis ging met Sleenckx en CAP.

De campagne om 2.000 sympathisanten te werven voor het Front des Gauches en het front daarmee om te vormen tot een ledenbeweging, is helaas nooit van start gegaan. LSP heeft met de PH en CAP al het mogelijke geprobeerd om de weerstand te doorbreken. De LCR wou echter niet wijken, officieel omdat dit voorbarig zou zijn. We vermoeden dat het te maken had met interne aangelegenheden in de Franse NPA en voorts met hun positie over de PVDA. Een duidelijke stellingname van de PC en het opstarten van de campagne desnoods met vier, had de LCR wellicht doen buigen. De PC raakte het echter maar niet eens en de LCR liet niet na de interne verdeeldheid van de PC te benutten om het punt van de agenda te

krijgen. De strekking in de PC, vooral in Luik, die gewonnen is voor nauwere samenwerking met de PVDA heeft daardoor de bovenhand gehaald. De PVDA zal die strekking wellicht opsloppen. Het Front des Gauches staat daarmee on hold.

Erik De Bruyn en de kern die SP.a-Rood omvormde tot Rood, is van oordeel dat de voorlopers van LSP de SP te snel verlaten hebben. Wij denken integendeel dat De Bruyn mogelijk twee keer te laat is gekomen. Een eerste keer om een revolutionaire partij op te bouwen. Toen Vonk op 9 februari 1992 letterlijk bijna in twee gelijke delen scheurde waren beide groepen aan elkaar gewaagd. Onze voorlopers hadden een klein numeriek voordeel, maar de groep waarvan De Bruyn toen deel uitmaakte, bestond uit de oudere militanten met syndicale posities en de kleine Franstalige werking. Ofwel had die groep een verkeerd perspectief, ofwel waren ze onbekwaam. Iets moet toch verklaren waarom LSP vandaag numeriek, onder jongeren, in syndicale milieus en in Franstalig België zoveel sterker is dan de restanten van Vonk. We denken dat het te maken heeft met hun perspectief.

De Bruyn en de kern rond hem voeren aan dat ze zijn publieke positie enkel te danken hebben aan hun lang verblijf in de SP.a. Het klopt dat in 1992 een voormalig Vonkist nooit zo prominent was geworden. Het vergde een historische verkiezingsnederlaag teveel, frustraties bij het middenkader, totale bloedarmoede in de SP.a en concessies op het programma, vooraleer dat mogelijk werd. Maar ook dat heeft zijn prijs. Rood betaalt cash voor de bloedarmoede op het terrein waarop het voorheen actief was. Het verklaart haar numerieke en organisatorische zwakte, waardoor Rood mogelijk niet in staat zal zijn haar ontegensprekelijk potentieel te benutten. Als De Bruyn nog langer gewacht had om de SP.a te verlaten, dan bleef wellicht zo goed als niets meer over. De PVDA is zich natuurlijk bewust van de zwakte van Rood. In het kader van de kartelbesprekingen voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2012 hebben ze dat duidelijk laten blijken. Toch zijn ze niet helemaal zeker over wat Rood tussen nu en het najaar van 2012 kan worden. Dat LSP mee aan de tafel zit, vinden ze wellicht verontrustend.

De toekomst van Rood is onzeker. Zonder infuus van LSP zijn de overlevingskansen gering. We willen echter geen tweede CAP-scenario, waarin LSP er alle kracht tegen aan gooit en slechts op onbegrip, wantrouwen en uiteindelijk beroepsverbod stoot. Rood heeft wat ons betreft potentieel om te ontwikkelen tot of toch deel uit te maken van het vormingsproces van een brede strijdp partij, terwijl LSP de ambitie heeft het geraamte te vormen van een toekomstige revolutionaire massapartij. Beide zijn nodig. We zullen onze militanten slechts geleidelijk inschakelen zodat we niet de indruk opwekken Rood te willen overrompelen. We hebben dat zonder omwegen besproken met De Bruyn en zijn dichtste medewerkers. Het team rond De Bruyn is politiek sterker en stabielere dan dat rond Sleecx. Dat is een voordeel van formaat. Het behoedt Rood voor het gestook en geroddel en de complottheorieën die de sfeer in CAP verziekten. Het behoedt Rood eveneens voor de mediablunders die we met CAP meemaakten. Bovendien staat een beter politiek begrip garant voor de luisterbereidheid die CAP hoog in het vaandel droeg, maar te weinig in praktijk omzette. Het is maar een eerste indruk, maar we hebben het gevoel dat een argument hier op zijn inhoudelijke waarde wordt beoordeeld en niet op basis van haar plaats in een of ander fictief complot.

De organisatorische zwakte van Rood en de conjunctuur van de klassenstrijd, maakt dat heel wat syndicalisten eerder een afwachtende houding zullen aannemen. Dat is een objectief gegeven dat we onmogelijk op korte termijn kunnen keren. Wat we echter wel kunnen, is het bestaande enthousiasme versterken door een kwalitatief aantrekkelijke aanwezigheid. Hopelijk kan dat de kritisch noodzakelijke betrokkenheid opleveren die helpt om van Rood een leefbaar project te maken. We moeten ons bewust zijn van de drang naar eenheid. De nadruk moet liggen op het potentieel van een open linkse strijdformatie en de vrijheid van discussie. Onze kritieken op het programma en het profiel van Rood moeten we niet verbergen, maar aanbrengen op een positieve, constructieve manier, onder meer door ons te concentreren op de essentie en ons niet te verliezen in details. Rood moet haar publiek platform gebruiken om een spreekbuis te worden voor strijdbare arbeiders en jongeren. Het kan een debat op gang trekken binnen de arbeidersbeweging over de aankomende besparingen. Het kan toch niet dat de meest verwoede bespaarder, de N-VA, een vrijgeleide krijgt om zich op te werpen als enige politieke tegenstander van besparingen - zij het omdat ze weigert de federale regering te depanneren - terwijl de vakbonden aan hun achterban slechts partijen aanbieden die wel besparen.

Over de juiste bewoordingen moet nagedacht worden, maar de komende weken zou Rood daarover een pamflet kunnen produceren. Dit debat op gang trekken in de syndicale delegaties, lijkt ons het belangrijkste dat syndicalisten kunnen doen met Rood. We gaan uiteraard niet aan zelfcensuur doen. We hebben het recht ons integraal programma als LSP te verdedigen, we staan op onze organisatorische vrijheid en ons recht om onze eigen publicaties te verspreiden. Maar we moeten wel gevoelig zijn voor arbeiders en jongeren die aangetrokken worden door Rood. Zij mogen niet de indruk krijgen dat ze bij LSP zijn beland in plaats van Rood. Het is voor niets nodig om met zijn tienden het blad te verkopen aan elke Rood meeting, een of twee leden kunnen dat ook. In een kleine meeting waar enkele van onze leden aanwezig zijn, kan het nuttig zijn te vermelden dat we LSP-leden zijn, maar niet als de helft of meer van de aanwezigen dat doet. We willen dat Rood een strijdorgaan wordt, waarin vrijheid van debat de regel is. Ellenlange tussenkomsten of het trekken van grimassen als je het oneens bent met een spreker horen daar niet bij. Ons uitgangspunt is niet om concurrenten te verslaan of om superioriteit te tonen, maar om Rood op te bouwen, onze stellingen naar best vermogen te beargumenteren en contacten te leggen. Uiteraard staan we op onze politieke vrijheid.

Onze belangrijkste taak blijft echter de uitbouw van LSP. In de jaren '90 zijn we er in veel ongunstiger condities in geslaagd ons aantal leden te verdrievoudigen, hoofdzakelijk via de jongerencampagnes met Blokbuster. In het voorbije decennium zijn we nog eens verdrievoudigd, in dat geval vooral, dankzij onze tussenkomsten in de antiglobaliseringsbeweging. In al die tijd is de gemiddelde activiteitsgraad, de gemiddelde financiële bijdrage en de gemiddelde verspreiding van onze publicaties niet verzwakt, maar toegenomen. De voorbije jaren waren bijzonder moeilijk door het verstikkende effect van de communautaire twisten en de politieke impasse. Vooral in Vlaanderen hebben we ons moeten vastklampen aan wat we hadden. We hebben die tijd echter nuttig besteed om onze syndicale posities te versterken, zoveel mogelijk onze positie onder jongeren te vrijwaren en onze publicaties te verbeteren. Uit de eerste reacties op onze openingsmeetings aan de universiteiten, hebben we het gevoel dat de pendule terug naar links gaat. Het is wellicht een indicatie van wat groeit onder bredere lagen. Bovendien zijn we er in de voorbij periode in geslaagd de fundamenten te leggen voor cruciaal werk onder scholieren. De internationale omgeving en een aantal doorbraken van het CWI zullen ons ook in België goed van pas komen. We denken dat de voorwaarden gunstig zijn om ook in dit decennium minstens te verdrievoudigen. Daardoor zou LSP aanleunen tegen de 1.000 leden. Als we dat kunnen realiseren zonder in te boeten op de graad van inzet van onze militanten, zullen we een kracht zijn waarmee best rekening gehouden wordt en die men niet zomaar afwimpelt.